

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Kněžské bratrstvo svatého Pia X.
The Society of Saint Pius X

Vedoucí práce:
doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th.D.

Autor:
Jan Milata

Praha 2015

Děkuji vedoucímu své práce, doc. PhDr. Zdeňku Vojtíškovi, Th.D., za vložený čas, úsilí a odbornou invenci.

Čestně prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací s názvem „*Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*“ vypracoval samostatně za pomoci zdrojů, jejichž úplný výčet uvádím v části „Seznam použité literatury“. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. června 2015

Jan Milata

Anotace

Tématem následující diplomové práce je fenomén Kněžského bratrstva svatého Pia X. (dále též „FSSPX“). Jedná se o část širšího hnutí římských katolíků zaskočených velkými změnami, kterými prochází Římskokatolická církev od Druhého vatikánského koncilu.

Má snaha se zaměřuje na pojednání z hlediska religionistiky, nikoliv teologie. Jejím cílem je poskytnout příležitost k seznámení se s tímto specifickým náboženským fenoménem – osvětlit teologická východiska, způsob myšlení, spiritualitu i charakter společenství stoupců této varianty katolické zbožnosti.

Důležitými podtématy jsou pak kanonický status Kněžského bratrstva svatého Pia X., příčiny exkomunikace jeho předáků v roce 1988, novější rozhovory mezi Svátým stolicem a FSSPX a možná východiska do budoucnosti.

Dále text pojednává o těch společenských fenoménech, které s činností FSSPX různým způsobem souvisejí.

Klíčová slova

arcibiskup Marcel Lefebvre, Druhý vatikánský koncil, ekumenismus, exkomunikace, katolická církev, katolický tradicionalismus, náboženská svoboda, nedovolené biskupské svěcení, tridentská mše, úzkost

Annotation

The main topic of the following thesis is the phenomenon of the Society of Saint Pius X (the official name in Latin is *Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X*, hereafter used abbreviation SSPX). The SSPX is a part of wider movement of these Roman Catholics, who were surprised by the big changes happening in Roman Catholic Church since the Second Vatican Council.

My effort focuses on provide this issue from religionistic point of view, not from the theological one. It's goal is to provide the opportunity to learn something about this specific religious phenomenon - explain the theological basis, way of thinking, spirituality and the ethos of the society of this catholic religiosity variety's followers.

The important subtopics are canonical status of SSPX, reason to ekomunication of headmen in 1988, new communication with The Holy See and potential basis for the future.

The thesis alsop talks about the social phenomenons, which has relations to the SSPX. Tématem následující diplomové práce je fenomén Kněžského bratrstva svatého Pia X. (dále též „FSSPX“). Jedná se o část širšího hnutí římských katolíků zaskočených velkými změnami, kterými prochází Římskokatolická církev od Druhého vatikánského koncilu.

Keywords

archbishop Marcel Lefebvre, the Second Vatican Council, ecumenism, excommunication, Catholic church, catholic traditionalism, religious freedom, illicit episcopal ordination, Tridentine Mass, anxiety

Obsah

Úvod.....	9
1. FSSPX a osobnost jeho zakladatele	13
2. Organizační struktura společenství	16
3. Bohoslužebná doktrína kněžského bratrstva a struktura tridentské mše	18
4. Spiritualita společenství	21
5. Filosofické pozadí hnutí.....	23
6. FSSPX a Řím	25
6.1 FSSPX a ekumenismus	26
6.2 FSSPX a jiná náboženství	27
6.3 FSSPX a náboženská svoboda	28
7. FSSPX a jeho pohled na papežskou neomylnost	29
8. Otázka jednoty církve a odloučených bratří.....	31
9. FSSPX a Písmo svaté.....	33
10. Katolická nauka o stvoření podle FSSPX	35
11. Katolická nauka o pekle podle FSSPX	41
12. Rodina a společnost ve světle tradicionalistického pohledu	43
13. FSSPX a teologové na hraně.....	45
14. FSSPX a jeho interpretace klíčových událostí dějin evropského kulturního okruhu.....	47
15. FSSPX a jeho interpretace jednotlivých událostí českých dějin	50
16. Historické a kulturní pozadí tradičního katolicismu v českých zemích.....	55
17. FSSPX a dějiny katolického tradicionalismu na českém území	56
18. Osobnost Bernarda Felaye	59
19. Kauza světicího (světicí biskup znamená: biskup, který světicí duchovní, ale nespravuje diecézi) biskupa Richarda Williamsona	60
20. Sedisvakantismus jako krajní pozice uvnitř tradicionalistického proudu	62
21. Kněžské bratrstvo svatého Petra jako alternativní forma tradicionalistického postoje	66
22. Hnutí Una Voce jako další příklad umírněného tradicionalismu	67
23. Analogie mezi katolickým tradicionalismem a obdobnými fenomény v jiných křesťanských tradicích.....	68
24. Pohled mainstreamového katolicismu na FSSPX	70
Závěr	72
Seznam použité literatury.....	74
Resumé.....	77
Summary	79

Seznam zkratek

Zkratky v Češtině

FSSPX	Kněžské bratrstvo svatého Pia X. (z <i>latinského</i> Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X.)
FSSP	Kněžské bratrstvo svatého Petra (z <i>latinského</i> Fraternitas Sacerdotalis Sancti Petri)

Zkratky v Angličtině

SSPX	The Society of Saint Pius X. (<i>česky</i> Kněžské bratrstvo svatého Pia X.)
------	---

Úvod

Roku 1958 byl zvolen papežem Angelo Giuseppe Roncalli (1881-1963), který přijal jméno Jan XXIII. Smrtí jeho předchůdce, Pia XII. (Eugenio Pacelli), který byl papežem od r. 1939, skončila „doba piovská“ - období konservatismu a relativní autoritativnosti.

Nový papež vystoupil s heslem „aggiornamento“ - zdnešnění, zesoučasnění, což znamenalo hlubinnou reflexi dosavadní církevní praxe a teologického myšlení a hledání adekvátní cesty k vyrovnání se s novými podmínkami. Za tímto účelem svolal tento papež II. vatikánský koncil (zahájen 11. 10. 1962), ovšem rok po jeho zahájení zemřel a v předsednictví pokračoval jeho nástupce Pavel VI. (1897 – 1978), vlastním jménem Giovanni Battista Montini.

V tomto kurzu pokračoval i Jan Pavel II., vlastním jménem Karol Wojtyła (1920 - 2005), který byl papežem zvolen r. 1978 (po velice krátkém pontifikátu Jana Pavla I).

Reformy II. vatikánského koncilu se týkaly jednak liturgie, jednak církevní disciplíny, pastorační praxe, teologického bádání a v neposlední řadě otázek vztahu církve ke světu, k odloučeným bratřím (to jsou nekatoličtí křesťané) a jiným náboženstvím, zejm. židům. Věrouka a dogmata měly zůstat nedotčeny, pouze interpretace některých dogmat měla být přiblížena současnému myšlení a v řešení sporných otázek měla být teologům ponechána co největší svoboda. Tím došlo i k tichému opuštění některých spekulativních hypotéz, které učitelský úřad nikdy nepotvrdil, avšak na teologických vzdělávacích ústavech byly stále, již od středověku, přítomny (např. nauka o limbu, trvalém místě pobytu nepokřtěných dětí). Nutno podotknout, že mnohé autority nakládaly s těmito hypotézami jakoby dogmatizovány již byly.

Liturgická reforma zaváděla národní jazyk do liturgických textů, včetně anafory (opakování Kristových slov, kdy se víno a chléb stávají tělem a krví), dosavadní jednota oltáře a svatostánku byla nahrazena oddělením obojího, oproti dosavadním zvyklostem měl být kněz povětšinou liturgie otočen směrem k obci a role kázání byla více zdůrazněna. Ve vztahu k jiným křesťanům byly nejen umožněny, ale i doporučovány bratrské rozhovory a společné modlitby. Koncilu samotného se jako pozorovatelé účastnili zástupci různých křesťanských církví. Co se týče křesťansko-židovských vztahů, byl nyní výslovně odsouzen nejen rasově motivovaný antisemitismus, ale i náboženský antijudaismus¹. Byla zdůrazněna i společná půda Abrahamova odkazu pro židy, křesťany a muslimy². S ostatními

¹ *Nostra aetate*, dekret II. vatikánského koncilu (1962-65), vydán r. 1965.

² Tamtéž

světovými náboženstvími měl být zahájen přátelský a rovnoprávný dialog³. Výslovně byla uznána náboženská svoboda, politický nátlak ve věcech víry měl být napříště vyloučen. Kvůli náboženství neměl být nikdo diskriminován a státní moc neměla zasahovat proti svobodnému projevení náboženství nejen v soukromí, ale i ve veřejném životě. Své přesvědčení měl mít kdokoli možnost veřejně projevit a hlásat a tato svoboda měla být zaručena nejen jednotlivcům, ale i organizacím. Meze této svobody jsou nadále dány jen ochranou veřejného pořádku a přirozeného mravního řádu. Stát a církve mají být nadále autonomní veličiny, každá ve své vlastní oblasti⁴.

Reakce na tyto změny byly různé. Mnoho nekatolíků a část katolíků přijala tyto změny s nadšením, většina katolíků tyto změny tiše akceptovala s různými pocity od podpory až po skepsi, jiná část katolíků však viděla v těchto změnách ohrožení samé podstaty církve a její identity. Pro tyto byla katolická církev stále pravým Kristovým stádem a mimo ni stáli jen heretici, schismatici, odpadlíci a nevěřící. Nová liturgie i pokoncilní teologie byla pro ně útokem na tradici. Co se týče vztahu církve a státu, preferovali ochranu pravého náboženství, jakožto státního při toleranci ostatních, ovšem v rozumných mezích (jak je ovšem chápali právě oni).

Nejlepším státním zřízením, byť ne jediným přípustným, byla pro ně katolická monarchie a to nejlépe absolutistická. Demokracie pro řadu z nich představovala synonymum anarchie a nepořádku.

Katolické tradicionalisty je možno rozdělit do několika skupin. Například tradicionalisté v plném společenství s Římem, kam patří v první řadě Kněžské bratrstvo sv. Petra oddělené od dále zmíněného FSSPX (Iefebvisté). Méně známým reprezentantem této skupiny je Kněžské společenství sv. Jana Maria Vianney nebo organizace Militia Christi navazující na tradice kdysi zrušeného templářského řádu. Dále sem patří vzdělávací instituce jako Institut Krista krále nebo Institut dobrého pastýře, dále zaalpští redemptoristé (Děti nejsvětějšího Vykupitele), Společnost pro latinskou mši v Anglii a Walesu, Kanovníký řád sv. Jana Cantia, Kanovníký řád Nového Jeruzaléma. Z těchto organizací u nás v současnosti působí pouze Kněžské bratrstvo sv. Petra a to teprve krátce. U nás jsou reprezentantem tohoto proudu tradicionalistů: laické sdružení *Una voce*, mládežnická organizace *Iuventutem*, internetová revue *Katolík* (již zanikla) a knižní vydavatelství *Řád*. K tradicionalismu zachovávajícímu plnou poslušnost Římu je možno zařadit i různá mariánská hnutí lidové zbožnosti.

³ Tamtéž

⁴ *Dignitatis humanae*, dekret II. vatikánského koncilu (1962-65), vydán r. 1965.

Mnohem známější nežli tito, jsou ovšem ti tradiční katolíci, kteří zaujímají vůči papeži a hierarchii postoj sice uctivý, ale odmítají jej poslouchat v tom, co pokládají za škodlivé pro církev. Sem náleží především Kněžské bratrstvo sv. Pia X. (FSSPX), založené r. 1970 francouzským arcibiskupem Marcelem Lefebvrem. Tato, původně papežem schválená organizace, se s Římem po letech napětí rozešla, a to po sporu o biskupská svěcení v roce 1988. Obdobou FSSPX je u katolíků východního obřadu Kněžské bratrstvo sv. Josa-fata, dále existuje Bratrstvo Naší Paní. V ČR zastupuje tento směr kromě FSSPX také časopis *Te Deum*, vzdělávací instituce s názvem Institut sv. Josefa, dále internetový portál vendeez.blogspot.cz (podle francouzského departmentu, ve kterém vypuklo lidové monarchisticko-katolické povstání proti Velké francouzské revoluci). Katoličtí intelektuálové tradičního smýšlení (kritičtí vůči současnému Římu) a se zájmem i o politické otázky, mají v ČR centrum v Občanském institutu.

Mnohem odmítavější postoj vůči pokoncilní církvi vyjadřují tzv. sedisvakantisté, mezi nimiž je možno nalézt několik proudů. Jeden tzv. pochybující, který pokládá stav pokoncilní církve z hlediska kanonické legitimacy za dosud nevyřešenou problematiku. Druhý o něco rozhodnější popírá přímo kanonicitu II. vatikánského koncilu, avšak každý nově zvolený pokoncilní papež je dle jejich názoru teoreticky právoplatným papežem, ale jen pokud uzná II. vatikánský koncil za neplatný (což ovšem žádný papež dosud neudělal). Drtivá většina sedisvakantistů pokládá ale pokoncilní papeže, vč. samotného Jana XXIII., za papeže a priori falešné. Jedno společenství sedisvakantistů u nás bylo reprezentováno velice uzavřenou skupinou v Jablonci nad Nisou a uznávanou autoritou u českých sedisvakantistů byl biskup Oliver Oravec (1941-2014), Slovák, dlouholetý emigrant v USA, původním povoláním zubní lékař, vysvěcený na kněze biskupem Felixem Davídkem v tzv. skryté církvi (podzemní organizace katolických duchovních za komunistického režimu). Patří sem i časopis *Trident* vydávaný traktátní Společností Karla IV. Světově nejznámějším sedisvakantistou byl vietnamský arcibiskup Ngo Dinh Thuc (1897-1984), bratr diktátora Ngo Dinh Diema. Známé skupiny sedisvakantistů v cizině: Bratrstvo svatého Pia V., Kláš-ter svaté rodiny, Instituto Mater Boni Consilii, Kongregace Marie Neposkvrněné královny. Další skupinou zcela se rozcházející s pokoncilní církví jsou konklavisté, kteří se na rozdíl od sedisvakantistů rozhodli zvolit si vlastního papeže. Takovýchto vzdoropapežů je poměrně mnoho. V ČR uznává část tradičních katolíků za právoplatného papeže Jihoafričana Victora von Pentze, který přijal jméno Linus II. a jmenoval své vlastní kardinály. Tato skupina používá sebeoznačení Latinská církev a její autoritu nás reprezentuje Emanuel Koráb vystupující jako biskup Lohelius.

Ke konklavistům jsou často mylně počítány skupiny, jejichž „papežové“ se sami papeži prohlásili s odvoláním na zvláštní zjevení a následně vyhlásili i nová dogmata s katolicismem neslučitelná. Prohlašují se za proroky posledních časů a dokonce jejich nábožná praxe je v mnohém heterodoxní (např. sebezraňování). Mnozí z těchto „papežů“ porušili i prastaré tabu přijetím jména Petr II., čímž se odvolávají na apokalyptické zvěsti ze středověkých - církví neuznaných – spisů. Nejvýznamnějším reprezentantem této skupiny je Palmariánská církev. Mezi sedisvakantisty se ujala také konspirační teorie, že v r. 1958 byl papežem ve skutečnosti zvolen kardinál Giuseppe Siri pod jménem Řehoř XVII., avšak tato volba byla prý ignorována proticírkevně smýšlejícími kardinály a proto byla zamlčena a nahrazena nekanonickým způsobem (kardinál G. Siri však sám tuto verzi popřel). Mezi tradičními katolíky je možno ojediněle narazit na herezi feeneyismu, který popírá možnost mimořádných cest ke spáse (vedle cesty řádné). K tradicionalistům je někdy mylně řazena i Nezávislá církev v Čechách. Toto prazvláštní společenství má však s katolickým tradicionalismem společnou jen vnější obřadní stránku.

Tato práce pojednává zejména o Kněžském bratrstvu sv. Pia X. (FSSPX) jako o pravděpodobně nejznámější organizaci reprezentující katolický tradicionalismus a rezistenci vůči pokoncilnímu vývoji v katolické církvi. FSSPX bylo založeno roku 1970 francouzským arcibiskupem Marcelem Lefebvrem a mělo původně status kanonicky schváleného společenství světských (neřeholních) kněží. Organizace si vytkla jako základní úkol obranu „autentických“ katolických tradic, zejména v oblasti slavení mše a výchovy budoucích kněží. Od roku 1988, kdy arcibiskup Lefebvre bez papežské aprobace vysvětil čtyři nové biskupy a byl spolu s nimi a svým spolusvětitelem exkomunikován, působí Bratrstvo mimo oficiální církevní struktury. Okolo FSSPX vzniklo širší neformální společenství katolických věřících kritických k současnému církevnímu vedení a žijících v duchovní pospolitosti.

V současné době probíhají oficiální rozhovory mezi Svatým stolcem a FSSPX, které by měly vést k vzájemnému porozumění a v budoucnu snad také ke znovuzачlenění Bratrstva do kanonických církevních struktur. Mým záměrem je zmínit se o tomto hnutí jako student religionistiky a tudíž nechci, ani nemohu hodnotit, zda jeho přívrženci zaujmají ty správné postoje. Chci spíše poskytnout odborné veřejnosti, studentům a jiným zájemcům příležitost seznámit se s tímto, u nás stále ještě relativně málo známým, náboženským fenoménem. Čtenářům radím, aby se na toto mé pojednání dívali kriticky a nikoliv jako na nějaký normativní zdroj.

1. FSSPX a osobnost jeho zakladatele

Zakladatel Kněžského bratrstva svatého Pia X. Mons. Marcel Lefebvre se narodil 29. listopadu 1905 ve městě Tourcoing na severu Francie jako třetí z osmi dětí René a Gabrielle Lefebvrových. Rodina byla přísně katolická a royalistická. Paní Lefebvrová byla členkou třetího řádu františkánů⁵. Velmi se věnovala laickému apoštolátu. René Lefebvre byl majitelem továrny a po obsazení Francie hitlerovským Německem se zapojil⁶ do domácího odboje. Dodával informace Spojencům a pomohl⁷ zachránit mnoho zajatců. Zatčen byl r. 1941 a o tři roky později zemřel⁸ v koncentračním táboře Sonnenburg.

Po maturitě se Marcel Lefebvre nejprve toužil stát členem řádu trapistů⁹ a vstupu do kněžského stavu se spíše obával – „... velikost kněžství mu naháněla strach“¹⁰. Nakonec vstoupil r. 1923 do semináře sv. Kláry v Římě. Jeho druzi ze semináře jej prý nazývali andělem semináře¹¹. Později získal doktorát teologie na papežské universitě Gregoriana¹² v Římě. Roku 1929 byl vysvěcen na kněze a krátce působil jako vikář v obci Marais de Lomme¹³. Později se stal novicem kongregace Otců svatého Ducha¹⁴. Potom vyučoval na misijním semináři v Gabunu v Africe dogmatiku a exegezi¹⁵. Dokonce se stal i rektorem tohoto semináře.

Roku 1945 se Lefebvre vrátil do Francie a byl ustanoven rektorem jednoho z teologických učilišť Otců svatého ducha. Náhle byl však znovu povolán do Afriky, tentokrát do senegalského Dakaru¹⁶. Tehdy byl také vysvěcen na biskupa a papež Pius XII. jej vzápětí jmenoval apoštolským delegátem pro celou francouzsky mluvící Afriku. Roku 1955 se stal prvním dakarským arcibiskupem. Senegal je většinou islámskou zemí, přesto měl Mons. Lefebvre poměrně značné úspěchy nejen v získávání konvertitů, ale také v budování nových kostelů, církevních škol a vysvěcování domorodých kněží a biskupů. Vzniklo také mnoho nových diecézí¹⁷.

⁵ STRITZKO, T. „Mons. Marcel Lefebvre – Světec nebo rebel?“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

Za papeže Jana XXIII. byl arcibiskup Lefebvre povolán zpět do Francie a stal se asistentem papežského stolce. Potom krátce spravoval diecézi v Tulle a následně byl ustanoven nejvyšším představeným Otců svatého ducha. Posléze se stal členem přípravné komise nadcházejícího Druhého vatikánského koncilu¹⁸. Během koncilu se začalo vytvářet dodnes trvající napětí mezi křídlem reformně a křídlem tradicionalisticky zaměřeným. Koncilní většina byla více či méně reformního zaměření. V průběhu samotného koncilu vznikala improvizovaná uskupení¹⁹ na obranu katolické tradice proti „reformnímu blouznění“. Arcibiskup Lefebvre byl s výsledkem koncilu velmi nespokojen a postupně se stahoval z oficiálního pole církevní služby²⁰. Duchovní a bohoslovci, kteří byli závěry koncilu nejvíce zklamáni, se kolem něho začali shromažďovat. Tehdy vznikl zárodek pozdějšího Kněžského bratrstva svatého Pia X.

Bratrstvo bylo založeno v listopadu 1970 a záhy se mu dostalo i oficiálního potvrzení Svatého stolce. Skupina švýcarských podnikatelů oddaných katolickému tradicionalismu zakoupila v květnu 1969 dům kanovníků v Écône²¹. Rok nato zde byl založen kněžský seminář²², který se stal intelektuálním centrem katolického tradicionalismu v celém světě. Se založením semináře souhlasil i tamní biskup. „*Seminář byl založen se souhlasem místního biskupa Mons. Adama*“.²³ Bratrstvo bylo od začátku v napětí s novou generací biskupů a kardinálů, kteří, až na výjimky, v té či oné míře podporovali reformy v duchu *aggiornamenta*. Arcibiskup Lefebvre a ostatní podobně smýšlející duchovní pastýři a teologové byli toho názoru, že duch koncilu je ve znamení sbližování s protestantismem a liberalismem. Vyčítali koncilu především dekryty o náboženské svobodě, ekumenismu a mezináboženských vztazích. Dále odmítali reformu liturgie. „*Jako účastník 2. Vatikánského koncilu podepsal závěrečné dokumenty (rozuměj Lefebvre), ale některá jejich rozhodnutí nepřijal. Výhrady vyslovoval zejména proti dekretům o náboženské svobodě (Dignitatis humanae, 1965), ekumenismu (Unitatis redintegratio, 1964) a liturgické reformě (Sacrosanctum Concilium, 1963), ve kterých viděl ústupky modernismu, liberalismu a indiférentismu.*“²⁴ Velmi dramatické a emocionální konflikty vedly v polovině 70. let k pozastavení kanonické aprobace FSSPX a suspendování arcibiskupa Lefebvra z jeho pravomoci

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ PAVLINCOVÁ, H. „Lefebvre, Marcel“. In: PAVLINCOVÁ, H., HORYNA, B. (eds.) *Judaismus-Křesťanství-Islám*, Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2003, str. 364.

světít nové kněze. Bratrstvo fungovalo i nadále, ovšem s nejasným kanonickým statutem²⁵. Počet kněží FSSPX kvůli výše zmíněným opatřením stagnoval. Souběh všech těchto událostí utvrdil Lefebvra v přesvědčení, že jím založená kongregace je boží prozřetelností vyvolená k záchraně církve. Byl přesvědčen o tom, že kněží vysvěcení mimo FSSPX nemohou být zárukou trvání pravé bohoslužby a proto je třeba zajistit posloupnost svěcení v tradičním duchu. Proto Lefebvre požádal roku 1987 papeže Jana Pavla II. o povolení vysvětit nové světící biskupy. Nebylo mu vyhověno, a proto následujícího roku (1988) vysvětil čtyři nové biskupy „na vlastní pěst“. Tímto aktem upadl on, jeho spolusvětitel i vysvěcení biskupové do automatické exkomunikace, která byla vzápětí oficiálně potvrzena. Marcel Lefebvre zemřel 25. března 1991 ve švýcarském Martigny²⁶.

Lefebvroy názory byly velice konzervativní a to nejen v náboženských a církevních otázkách. Mezi svými přívrženci byl však považován za laskavého a skromného člověka. „*Byl znám svými konzervativními názory jak v náboženských, tak etických nebo politických otázkách. Imponovaly mu tradiční katolické monarchie (konstituční nebo autokratické), přísně katolické republiky latinské Ameriky nebo autoritářské pravicové režimy. Byl zásadním odpůrcem komunismu, který považoval za jedno z největších nebezpečí (spolu se svobodnými zednáři) pro církev a společnost. Zároveň se vyznačoval mírností, osobní vlídností a upřímnou zbožností ve spojení s mravní přísností vůči sobě samému. Jemu samotnému ležel na srdci stav církve před koncilem (úpadek zbožnosti) ... reforma neměla být ... nadbíháním ... sekularizovanému světu ani nevěřícím ... Měla být provedena v duchu živé a nepřerušované pravověrné tradice, jejíž kořeny mají sahat až k apoštolům a samotnému Kristu.*“²⁷

²⁵ STRITZKO, T. „Mons. Marcel Lefebvre – Světec nebo rebel?“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ MILATA, J. *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, seminární práce HTF-UK, Praha 2013, str. 1.

2. Organizační struktura společenství

Bratrstvo se skládá z kněží, řeholních členů a terciářů. Kněží se při vstupu do Bratrstva zavazují poslušností vůči představeným, řeholní členové jsou vázáni trojím slibem a terciáři žijí civilním životem, avšak pomáhají Bratrstvu a uplatňují jeho principy²⁸.

V čele organizace stojí generální představený volený generální kapitulou. Prvním generálním představeným byl arcibiskup Marcel Lefebvre (1970-82), kterého vystřídal Franz Schmidberger (do r. 1994). Současným představeným je Bernard Fellay.

Organizačně se FSSPX dělí na distrikty, v jejichž čele stojí superior. Ty se dále dělí na prioráty v čele s priorem²⁹. Bratrstvo má nyní 14 distriktů a 163 priorátů. České země náleží k rakouskému distriktu³⁰, v jehož čele stojí nyní P. Stefan Frey. Český priorát vede P. Tomáš Stritzko se sídlem v Brně.

S Bratrstvem úzce spolupracuje také ženská kongregace Sester sv. Pia X. založená sestrou (rodnou) arcibiskupa Lefebvra. Také jiné řeholní komunity žijí ve společenství s FSSPX³¹.

Podle údajů z roku 2014 mělo Bratrstvo 589 kněží působících v asi 70 zemích. Dále mělo 6 seminářů s celkem 187 seminaristy, 100 škol a 2 vzdělávací ústavy universitního typu³².

Společenství okolo FSSPX má výrazně konzervativní charakter jak v typu zbožnosti, tak v názorech na různé společenské otázky. Zároveň se však nejedná o jednoznačně autoritativní skupinu a je zde víceméně respektována svoboda myšlení u věřících.

Rád bych se podělil o svou zkušenost se společenstvím s FSSPX v Praze. Návštěvníci bohoslužeb jsou kupodivu převážně mladí lidé z přísně katolických, ale i z vlažnějších rodin toužících po pevnějším a jasnějším uspořádání svého duchovního života. V malé míře se zde vyskytují i konvertité z protestantského prostředí, kterým individualistický protestantismus zřejmě neposkytoval uspokojivou orientaci ve věroučných otázkách. Společenství - s výjimkou řeholních povolání, postních dnů a kněžství - není nijak výrazně asketické. Například růžencová slavnost je obvykle následována veselí se zpěvem a tancem za doprovodu akustických nástrojů. Zdrženlivější postoj setrvává vůči moderní popu-

²⁸ „Organizace FSSPX“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² „Society of St. Pius X“, *Wikipedia*, dostupné na http://en.Wikipedia.org/wiki/Society_of_St._Pius_X, navštíveno 9. 5. 2015.

lární hudbě a extravagantnímu umění (zejména vůči jeho roli v sakrálním prostředí). Přivrženci FSSPX jsou skeptičtí ke všem formám ekumenismu³³.

Společenství poskytuje kromě nábožných poutí, duchovních cvičení nebo sakrálních slavností také letní tábory pro děti a mládež (nekoedukované) a různé vzdělávací programy³⁴.

Pravou reformu chápou tito tradiční katolíci jako odstraňování zjevných nešvarů, prohlubování zbožnosti a takovou odezvu na vývoj ve světě, kterou nelze označit za „přizpůsobování se“³⁵.

Charakteristický znak, kterého si případný pozorovatel jistě všimne, je nepochybně konzervativní a do jisté míry i upjatý ráz společenství. V pastorační práci a misii jsou používány tradiční postupy a vše, co je v katolické tradici neznámé, je vnímáno dosti skepticky. Pravidelní návštěvníci bohoslužeb jsou přátelští, ale zároveň zásadoví a nekompromisní. Kritika liberalismu, osvícenství a demokratických hodnot a upřednostňování tradičního řádu je obsaženo téměř v každém kázání a je formulováno výrazně přímočaře, ne-li ostře³⁶.

Hnutí je v mnoha ohledech apokalyptické a milenialistické. Pokoncilní katolicismus je někdy nazýván laciným křesťanstvím nebo také křesťanstvím bez kříže. Bratrstvo také vytýká ostatním katolíkům, že příliš mluví o naději a otevřených dveřích a málo zdůrazňují hříšnost člověka a Kristův kříž jako jedinou cestu spásy³⁷.

³³ MILATA, J. *Kněžské bratrstvo sv. Pia X.*, seminární práce HTF UK, Praha 2013, str. 4-5.

³⁴ Tamtéž, str. 4.

³⁵ Tamtéž, str. 5.

³⁶ Tamtéž, str. 4-5.

³⁷ Tamtéž, str. 5.

3. Bohoslužebná doktrína kněžského bratrstva a struktura tridentské mše

Jedna z klíčových námitek ze strany FSSPX je nasměrována vůči nové mši (na rozdíl od mše tridentské) podle misálu papeže Pavla VI. (papežem 1963-1978). Tyto námítky se týkají především symbolické stránky mše. Oltář totiž již není nerozlučně spojen se svatostánkem a je spíše uprostřed chrámového prostoru nežli v čele. Kněz nyní slouží mši čelem k lidu a to znamená, že nehledí všichni jedním směrem. „*Obrácení kněze a věřících jedním směrem je i výrazem jejich hluboké jednoty. Daleko větší jednota se promítá tam, kde lidé stojí se zraky upřenými společným směrem a tvoří tak jeden zástup, než tam, kde se dívají na sebe navzájem. Ve mši svaté vzhlíží vstříc Kristu.*“³⁸ Ve spiritualitě a zbožnosti všech konzervativních katolíků hraje oltář naprosto stěžejní roli. Mezi symbolické projevy adorace patří také klekání nebo klanění se směrem k oltáři.

Namísto „vznešeného“ sakrálního jazyka (latina, staroslověnština) se používá živý, tedy profánní jazyk. „*Latinský jazyk nás taktéž upozorňuje na posvátno, které je v liturgických úkonech obsaženo.*“³⁹ Mrtvý jazyk má podle doktríny FSSPX ještě další výhodu a to tu, že zůstává stejný pro všechny věky. Latina navíc vyjadřuje universalismus křesťanského poselství, které nerozlišuje národnosti. Latina vyjadřuje „*jednotu Církve, a to jak prostorovou, tak časovou*“⁴⁰. Také ohledně bohoslužebných rouch a ostatní sakrální symboliky jsou přívrženci FSSPX konzervativními puristy. Na všechny snahy o inkulturaci hledí skepticky a jakoukoliv moderní a postmoderní invenci vnímají jako útok proti duchu posvátné tradice. Co se týče zbožných oslovení a duchovenské titulatury, zdůrazňují všichni tradicionalisté hierarchickou povahu církve. Také většinou trvají na tom, aby kněží nosili tradiční stavovský oděv i na veřejnosti.

Tridentská mše je tedy sloužena v latině a pouze v kázání nebo při čtení Písma je připuštěn národní jazyk. Celebrant pronáší více tichých modliteb nežli při mši pokoncilní. Věřícím jsou k dispozici lidové misály s českým překladem mešních frází. Všichni, včetně celebranta, hledí jedním směrem a to k oltáři postaveném pokud možno směrem na východ. K lidu se celebrant obrací v momentech žehnání. V tridentské mši jsou mnohem více zastoupena symbolická gesta (křížování, klanění, aj.). Existuje několik variant tridentské

³⁸ „O společném obrácení kněze a lidu“, 16. 4. 2010, *Krásá liturgie*, dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/otazky-a-odpovedi/o-spolecnem-obraceni-kneze-a-lidu.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

³⁹ „Latina při liturgii“, 4. 4. 2010, *Krásá liturgie*, dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/otazky-a-odpovedi/latina-pri-liturgii-3.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴⁰ Tamtéž.

mše - mše slavná (přítomnost jáhna a podjáhna), zpívaná, tichá nebo recitovaná. Zvláštním typem je mše pontifikální (sloužena biskupem) nebo papežská⁴¹.

Tridentská mše se dělí na dvě základní části - mše katechumenů a mše věrných. Mše věrných se pak dále dělí na tři části. Celebrující kněz se nejprve oblékne do liturgických rouch a následně přistoupí k oltáři, na který položí kalich a misál. Poté sestoupí dolů ze schůdku pod oltář. Tam nejprve tichou modlitbou vyjadřuje záměr sloužit mši a pak vyznává hříchy (*Mea culpa*) a prosí za odpuštění. Při tom mu rovněž tiše odpovídá ministrant jako zástupce přítomného lidu. Pak následuje krátká vstupní modlitba (*Introit*). S touto modlitbou vystoupí opět k oltáři a pokračuje další kající modlitbou (*Kyrie eleison*). Další fází je modlitba chvály (*Gloria*). Mše katechumenů je završena modlitbou určenou dle misálu na ten který den⁴².

Mezi mší katechumenů a obětováním - první částí mše věrných - je čten úryvek z Písma (většinou z některé epištoly), následně se čte úryvek z evangelia, kdy lid stojí. Při čtení evangelia se v tradicionalistických kruzích (pokud se jedná o Kristovu přímou řeč) obvykle používá jako úvod *Náš Pán praví* (nikoliv *Evangelista praví*). Pak většinou následuje kázání. Poté všichni zpívají nebo recitují Krédo⁴³.

Na začátku obětování jako takového kněz zdraví lid slovy „*Dominus vobiscum!*“ (Pán s vámi!). Lid mu pak odpovídá „*Et cum spiritu tuo!*“ (I s duchem tvým!). Poté celebrant recituje nebo chór předzpěvuje „*Offertorium*“ (které má každý den v liturgickém kalendáři jinou formu). Následně je odkryt kalich a patena (s připravenými hostiemi). Celebrant poté nalévá do kalicha víno a přidává k němu trochu vody. Potom jsou patena a kalich kladeny na oltář a kněz se modlí za jejich požehnání a seslání Ducha svatého. Ve stanovené dny se používá také okuřování kadidlem. Poté si celebrant za asistence ministranta omývá ruce a znovu prosí o Boží milost. Po tomto aktu se kněz nejprve obrací ke světcům s prosbou o přímluvu a poté oslovuje věřící výzvou k modlitbě (aby se přinesená oběť líbila Bohu). Poté buďto ministrant (zástupně za lid) anebo – dle místního zvyku – přímo lid odpovídá a následuje *Sekreta* (tichá modlitba) lišící se podle liturgického kalendáře. První část obětování zakončuje *Preface* (předmluva) a zpěv *Sanctus*⁴⁴.

Proměňování jako druhá část mše věrných začíná přímluvou za všechny živé (kromě věřících také za nevěřící, aby se obrátili k Bohu, též za obrácení bludařů a židů a

⁴¹ „Co to je a jak se liší mše svatá tichá, recitovaná, zpívaná, pontifikální atd.“, 24. 5. 2010, *Krásá liturgie*, dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/otazky-a-odpovedi/co-to-je-a-jak-se-lisi-mse-svata-ticha-recitovana-zpivana-pontifikalni-atd.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴² „Mešní řád“, 12. 5. 2010, *Krásá liturgie*, dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/mse-svata/casti-mse-sv-a-jejich-vyznam/mesni-rad.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

také za státní představitele). Po této příměluvě následuje samotná anafora (opakování Kristových slov při poslední večeři), při které dochází k onomu skutečnému proměnění chleba a vína na tělo a krev Kristovu. Těsně po okamžiku vlastní proměny celebrant vyzdvihuje nejprve patenu s hostiemi a poté i kalich, pokleká před nimi a tím naznačuje i lidu, aby se klaněl přítomnému Kristu. Před přijímáním kněz vzpomíná na věrné zesnulé a také prosí za sebe a celou shromážděnou obec. Potom kněz recituje nahlas Otčenáš a lid se připojuje až v poslední fázi (*sed libera nos a malo – ale zbav nás od zlého*). Třetí částí mše věrných je přijímání. Těsně před přijímáním je zpívána nebo recitována modlitba *Agnus dei* (Beránku Boží). Kněz dále prosí o milost, aby nepřijímal „nehodně“ a třikrát v latině opakuje slova pokorného římského důstojníka: „*Pane, nejsem hoden, abys vešel pod mou střechu, ale řekni jen slovo a má duše bude uzdravena*“. Proměněnou hostii potom ukazuje ministrantům i věřícím, kteří rovněž třikrát opakují tuto větu a bijí se v prsa. Potom věřící poklekají před knězem, ten dělá znamení kříže a vkládá hostii do úst. Přitom latinsky pronáší tato slova: „*Tělo našeho Pána Ježíše Krista zachovej duši tvou k životu věčnému. Amen*“. Na rozdíl od současné pokoncilní mše (neboli mše Pavla VI.), zde věřící neodpovídá amen (toto říká jen kněz). Po aktu přijímání kněz vzdává díky za prokázané dobrodiní a znovu žehná lidu. Následuje tzv. závěrečné evangelium, tedy latinská recitace prologu Janova evangelia, po kterém kněz říká: „*Itte missa est!* (Jděte, jste posláni!), na což lid odpovídá: „*Deo gratias*“ (Bohu díky). Tímto je bohoslužba zakončena⁴⁵.

Po II. vatikánském koncilu došlo také ke zjednodušení tzv. církevního roku. Některá liturgická období (např. doba předpostní) zanikla. Kněz má také nyní větší volnost ve výběru biblické pasáže při mši a tedy i tématu kázání. V tradicionalistickém prostředí je nadále respektován nezměněný předkoncilní liturgický řád.

Jedním z atributů předkoncilního bohoslužebného prostoru je mřížka oddělující chrámovou loď od kněžiště, chápaného jako okrsek Hospodinův, v návaznosti na nejstarší části Starého zákona. Pro vzdělanou část tradicionalistů je důležitá symbolická hodnota všeho, čím se liší stará mše od nové. Pro ostatní je setrvávání na statu quo jednoduše znamením kontinuity a řádu a jakákoliv změna v nich vyvolává úzkost a obavy z chaosu. Některé části nové mše považují tradicionalisté vesměs za vědomé nebo nevědomé nadbíhání protestantům. Důraz na výlučnost římské církve jako jediné pravé Kristovy církve je stažen proti údajnému bezbřehému universalismu a otevřenosti pokoncilní teologie a bohoslužebného života.

⁴⁵ Tamtéž.

4. Spiritualita společenství

FSSPX podporuje tradiční římskokatolickou zbožnost a teologicky staví na výroku Vincenta Lérinského: „Čemu vždy a všude všichni (křesťané) věřili, to je opravdu a skutečně katolické.“. Tato zásada by se měla týkat i bohoslužebné praxe a všechny reformy by se měly dít ve zcela původním, apoštolském duchu a ne v „nadbíhání“ protestantismu, liberalismu nebo postmoderně. Ve vztahu k východním církvím odloučeným od Říma tito tradiční katolíci nadále obhajují unionismus. Proto jsou příslušníci těchto církví, kteří si vědomě udržují odstup od Říma, přinejmenším schizmatiky (pokud ne přímo heretiky). Na protestanty se hledí jako na sektáře a rebely. Postoj Církve by měl být konzistentní s postojem Tridentského koncilu, který protestantské články víry ztratil.

Člověk je spasen Boží milostí pro Ježíše Krista, která je nezaslouženým dobrotivým darem Nebeského Otce skrze Krista v Duchu svatém. Víra sama i dobré skutky jsou ovocem přijaté milosti. Samotné přijetí ze strany člověka je také darem shůry. Svobodné lidské rozhodování však může (chce-li) působení Ducha vzdorovat a tvrdošijně je odmítat a přijetí Božího daru není tedy mechanicky naordinováno. Dobré skutky konané v boží milosti jsou u Pána Boha záslužné, ale zásluhy člověka jsou nakonec vždy darem Boha a proto se nikdo nemůže chlubit sám sebou, ale pouze Pánem. Viditelnými znameními Boží milosti jsou příslušnost ke Katolické církvi a svátosti, ale ani ty nepůsobí mechanicky a nezaručují člověku spásu automaticky. Vnější příslušnost k Církvi neznamená sama o sobě spásu. Pro lidi vně Církve, kteří (nikoliv vlastní vinou) nepoznali pravdu evangelia zvěstovanou v pravé Církvi, existuje naděje v Božím milosrdenství, moudrosti, všemohoucnosti a spravedlnosti (mimořádná cesta). Svrchovaný Bůh není vázán na znamení, která lidem dal, avšak lidé na ně vázání jsou. Ve svátosti smíření získává již pokřtěný člověk mocí Božího slova (Kristovým zaslíbením) skrze Ducha svatého odpuštění viny a věčného trestu, avšak není vždy zbaven všech trestů časných a je veden, aby své spasení (dané milostí) uvedl ve skutek a nesl ovoce hodné pravého pokání. Aby člověk věděl jak na to, ukládá mu zpovědník nějaký zbožný úkol, avšak ten musí být konán upřímně – v Duchu a v Pravdě (ne farižejsky). Kromě svátostného pokání jsou na tomto principu postaveny též odpustky (nezaměňovat s kupčením s odpustky ve středověku).

Lidová zbožnost – pouti, procesí, růžencová modlitba a slavnost, Boží tělo aj. – je Bratrstvem podporována, avšak FSSPX nechce, aby se mísila s pověrami. Přímluva andělů a svatých, zvláště Panny Marie, je velmi zdůrazňována. Kněží nosí tradiční stavovský oděv na veřejnosti. Mše svatá hraje ústřední roli v kultu a zbožnosti tradičních katolíků. Je vni-

mána především jako manifestace Kristova vykupitelského činu a jeho oběti a až na druhém místě jakožto hostiny vyvolených v Kristu. Hierarchický řád církve v čele s papežem se těší velké úctě. I přes určité disidentství je Svätý Otec i biskup diecéze, na jejímž území je mše sloužena, připomínán během slavení a modliteb. Katolická církev je jediná tvrz spásy. Kdo vědomě a dobrovolně, či ze zaviněné nevědomosti, setrvává vně, nemůže být spasen. Avšak mimořádná cesta pro lidi v nezaviněné nevědomosti bez vědomého a dobrovolného setrvávání vně církve je považována za možnou z hlediska Boží všemohoucnosti, spravedlnosti a lásky. Totéž se týká spásitelné nutnosti křtu a ostatních svátostí⁴⁶.

⁴⁶ MILATA, J. *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, seminární práce HTF UK, Praha 2013, str. 2-3.

5. Filosofické pozadí hnutí

Katolíci, kteří se staví kriticky či odmítavě k závěrům anebo k samotnému průběhu Druhého vatikánského koncilu a tím pádem především k pokoncilnímu vývoji v církvi, nejsou zdaleka jednotni ve svém náhledu na takové záležitosti, které se týkají náboženství jen nepřímo. Přesto můžeme říci, že mezi následovníky FSSPX převažuje konzervativní stanovisko ohledně výkladu světa a názorů na řízení státu. Staví se velice kriticky nejen k moderním totalitářským, ale i k liberálnímu a osvícenskému pojetí státu, které často vnímají jako souputníka těchto režimů. O to větší kritikou je z jejich strany zahrnována post-moderna.

Základním výchozím bodem jejich filosofického diskursu je koncept jediné pravdy, která je měřítkem objektivního rozlišení mezi správným a nesprávným. Tato filosofie rozlišuje pravdy poznatelné přirozenou cestou ze svědomí a pozorování světa a pravdy zjevené, poznatelné pouze boží milostí. Přirozené pravdy jsou základem objektivního mravního řádu a přirozeného práva, tj. takového, které platí bez ohledu na zákony vydané lidmi.

Určitá část lidí spjatých s tímto hnutím má blízko ke světu tzv. konspiračních teorií nebo k tzv. historickému revizionismu. Bratrstvo samo se však od mnohých, zvláště pak od pohoršujících, názorů čas od času distancuje a nezastává je jako doktrínu.

K demokracii jako takové mají lidé okolo FSSPX vztah velmi nejasný⁴⁷. Na jednu stranu odmítají absolutizaci moci, centralismus⁴⁸ a znásilňování svědomí, na druhou stranu ovšem odmítají klasický liberální pohled. Svoboda nemá přednost před pravdou. „...jenom pravdě je možno přiznat všechna práva, zatímco bludu žádná práva nepřísluší“⁴⁹. Pravda evangelia nemůže být sice násilím vnucovaná, ale smí být právními restrikcemi chráněna před maskovanými útoky.

Určitá část katolických myslitelů, kteří sdíleli výhrady k výše zmíněnému koncilu a vývoji po něm, se naopak přiklonila k personalismu. Tento směr nekladl na první místo abstraktní pravdu, ale realitu osobního setkání s Bohem a zároveň se snažil o vyváženou pozici mezi individualismem a kolektivismem. Tito myslitelé vnímali mnohem citlivěji otázku lidských práv a v tomto bodě měli s myšlenkami koncilu mnoho společného. Idea náboženské svobody a dokonce i některé formy ekumenismu jim byly blízké, ale liturgické

⁴⁷ *Libertas praestantissimum*, encyklika papeže Lva XIII. (papežem 1878-1903), vydaná roku 1888.

⁴⁸ *Quadragesimo anno*, encyklika papeže Pia XI. (papežem 1922-39), vydaná roku 1931.

⁴⁹ SKALICKÝ, K. *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 83.

změny dle jejich pojetí zbavovaly bohoslužbu z hlediska katolictví posvátného rázu⁵⁰ a autentičnosti.

⁵⁰ ZOUHAR, D. „Kdo jsme“, 19. 12. 2012, *Una voce Česká republika*, dostupné na <http://una-voce.cz/kdo-jsme/>, navštíveno 10. 5. 2015.

6. FSSPX a Řím

Přivrženci hnutí okolo FSSPX odmítají výtku, že jsou odloučeni od Petrova stolce a tudíž ve stavu schizmatu. Odmítají rovněž tvrzení, že jsou jakousi novou sektou anebo pokusem o vytváření paralelní církve. „*Nejsme ti, kteří neuznávají současného papeže za řádného nástupce Petrova, nejsme schismatici, nejsme žádná nová sekta. Jsme katolíci, věříme, co Církev vždy věřila a činíme, co vždy činila.*“⁵¹ Zdůrazňují, že jsou, vždy byli a chtějí nadále zůstat katolíky věrnými původní apoštolské tradici. Odmítají být spojováni se sedisvakantisty, kteří všechny papeže od roku 1958 a s nimi i celou pokoncilní církev zavrhují jako falešnou a heretickou. Pokládají sami sebe za věrné Petrovu stolci i osobě, která jej drží, avšak na prvním místě je Kristus, kterému jedinému náleží poslušnost bezpodmínečná. „*Papež nevykonává...úřad dle své vlastní vůle, úřad papeže je vymezen Kristem, který úřad papeže ustanovil.*“⁵²

Právoplatný nositel papežského úřadu je nositelem božského práva primátu a z tohoto práva mu náleží v církvi řádná, bezprostřední, všeobecná a plná pravomoc v oboru duchovní správy, která je nezávislá na jakékoliv jiné lidské moci. „*Učíme tedy a prohlašujeme, že Církev Římská z ustanovení Páně nade všemi ostatními má prvenství řádné moci, a že tato jurisdikční moc Velekněze římského, pravá to moc biskupská, jest bezprostřední; a že tudíž pastýřové i věřící jakéhokoliv obřadu a důstojenství, jak jednotlivci zvláště, tak všichni zároveň, povinnosti hierarchické podřízenosti a pravé poslušnosti jsou jí zavázáni a to nejen ve věci víry a mravů, ale i ve věcech kázně a správy církve po celém okrsku zemském...*“.⁵³ Tato moc však není absolutní ani neomezená a nemůže být ani libovolná nebo tyranská. Není samoučelná a jejím nejvyšším cílem je zachování vnitřní a úplné jednoty církve. „*Aby...episkopát...jednotný byl a nerozdílný, aby spjatým spolu kněžstvem veškerenstvo věřících v jednotě víry a obcování se udržovalo...*“.⁵⁴ Tato jednota musí být postavena na věrnosti Kristovu evangeliu a učení apoštolů, církevních otců, koncilů a také na rozhodnutích papežů „*ex cathedra*“. Tato rozhodnutí mohou být činěna jednak slavnostním aktem a jednak prostým tlumočením dogmatického učení církve ať už explicitně vyhlášeného koncilem nebo papežem anebo implicitně obsaženého v tradici všeobecné církve. Tato rozhodnutí jsou jako taková chráněna přispěním Ducha svatého před omylem⁵⁵ a ne-

⁵¹ STRITZKO, T. „Jaký je postoj Kněžského bratrstva sv. Pia X. k papeži?“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁵² Tamtéž.

⁵³ *Pastor aeternus*, dekret I. vatikánského koncilu (1869-70), vydán roku 1870.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

mohou být tedy zpětně zrušena. Papeži, který zastává svůj úřad platně, avšak při řízení církevních záležitostí si vede nerozhodně, lehkomyšlně a nesprávně, náleží elementární projev úcty a věrnosti, nikoliv však poslušnost na úkor svědomí a pravdy. Za takové „nevěrné“ papeže je třeba se modlit, aby se obrátili. Papežové a biskupové dané diecéze (území) jsou vzpomínáni při každé mši sloužené v rámci FSSPX. „*Kněží FSSPX se za současného papeže modlí, uvádí jeho jméno v mešním kánonu, stejně jako biskupa té diecéze, na jejímž území působí.*“⁵⁶ Biskupové FSSPX jsou pouze světící biskupové, kteří nemají žádnou jurisdikci⁵⁷. „Uctívá neposlušnost“ vůči papeži je vedena snahou o úplnou a nekompromisní věrnost Kristu a jeho církvi. Současný stav církve je viděn jako krizový a z hlediska kanonického práva jako stav nouze, ve kterém je možno jednat i za hranou běžných kanonických pravidel kromě těch, která mají dogmatický charakter a nezrušitelnou závaznost. Proto podle přívrženců tohoto hnutí není taková neposlušnost nutně hříchem ani schizmatem nebo herezí. Žádná pozemská - světská nebo duchovní - autorita nemůže vyžadovat slepou poslušnost a zbavovat subjekt osobní zodpovědnosti, kterou má daný subjekt vůči Bohu a svému svědomí.

6.1 FSSPX a ekumenismus

Dle přívrženců katolického tradicionalismu existuje jediná pravá církev Kristova a tou je církev katolická v čele s římským biskupem. Z hlediska tohoto principu jsou východní nesjednocené církve dědicové schizmatu a jediným smysluplným způsobem překonání tohoto rozkolu je uznání a respektování římského primátu těmito církvemi a jejich věroučné „srovnání se“ s římskou církví. Tohoto bylo v podstatě dosaženo v případě těch východních církví, které jsou s Římem sjednoceny⁵⁸. Někteří z tradičních katolíků, kritických k závěrům II. vatikánského koncilu, ale připouštějí, že tuto unii mnoho východních křesťanů nepřijalo a to vinou nedostatku křesťanské pokory, upřímné lásky a pochopení pro odlišnou kulturu a myšlení. V těchto věcech by se měla napříště zjednat náprava. Jednota tedy nemusí být chápána jako uniformita. Odloučená společenství na západě, vzniklá v době reformace i po ní, jsou naproti tomu objektivně heretická a nejsou církvemi v pravém slova smyslu. Pokud se někdo v nezaviněné nevědomosti nachází mimo pravou církev, má naději na spásu, jestliže pod vlivem boží milosti hledá pravdu o Bohu a snaží se žít

⁵⁶ STRITZKO, T. „Jaký je postoj Kněžského bratrstva sv. Pia X. k papeži?“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁵⁷ „Úvod“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁵⁸ STRITZKO, T. „Drazí věřící, v nadcházejícím roce si mimo jiné připomeneme...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 142, únor a březen 2015, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

nejlépe podle svého svědomí. Toto je mimořádná cesta oproti řádné cestě člověka žijícího v pravé církvi. Tak jako někdo, kdo vnějškově náleží k pravé církvi, ale jeho život tomu neodpovídá, není součástí církve doopravdy, tak i ten, kdo vnějškově k pravé církvi nenáleží, může navzdory tomu k ní náležet vnitřně. Podle tradiční katolické doktríny jsou pravé svátosti, především křest, nutné pro spásu, avšak pro ty, kteří žijí v nezaviněné nevědomosti, existuje i v tomto ohledu jakási mimořádná cesta.

6.2 FSSPX a jiná náboženství

Katoličtí tradicionalisté obecně vycházejí ze zásady, že je jedno pravé náboženství a ostatní jsou falešná a nedá se skrze ně dosáhnout spásy. „*Katolická církev třikrát slavnostně neomylnými výnosy definovala, že mimo katolickou Církev není spásy.*“⁵⁹ Jestliže některé náboženské systémy obsahují něco dobrého a hodnotného, není to nic, co by pravému náboženství chybělo. Maximálně připouštějí, že mohou vyznavači pravé víry na něco po delší dobu zapomínat. Co se týče spásy jednotlivých osob mimo pravou víru, zastává FSSPX stejné stanovisko jako zastává i u nekatolických konfesí.

Ohledně židovského náboženství rozlišují tyto tradicionalisté dobu před Kristem a po Kristu. „...*stará smlouva byla nahrazena novou*“.⁶⁰ Starozákonní víra byla pravým náboženstvím přiměřeným dané epoše v dějinách spásy. Dnešní judaismus však pravým náboženstvím není, protože odmítá uznat Krista, který byl seslán od Boha a popírá i jiné zjevené nauky, které ve Starém zákoně ještě zjeveny nebyly a proto nemohly být popírány. Izrael zůstává nositelem božích zaslíbení, a proto se církev modlí za jeho obrácení. Od rasismu i antisemitismu se Bratrstvo jako takové přísně distancuje. „*Antijudaismus, antisemitismus a rasismus vždycky byly, jsou a budou v rozporu se zjevenou naukou Páně.*“⁶¹ Někteří přívrženci tohoto hnutí zdůrazňují, že by pro historickou objektivitu měly být připomínány nejen hříchy křesťanů proti židům, ale i hříchy židů proti křesťanům⁶² stejně jako spoluvina části židů na rozpoutání odsouzeníhodných antisemitských vášní.

Někteří jedinci, spjatí s tradicionalistickým hnutím, si mohou libovat v konspiračních teoriích ohledně židů, svobodných zednářů apod. Případ anglického biskupa FSSPX

⁵⁹ „Extra Ecclesiam Nulla Salus, 26. 10. 2014, *Vendée v exilu*, dostupné na <http://vendee.cz.blogspot.cz/2014/10/extra-ecclesiam-nulla-salus.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁶⁰ VENNARI, J. „Zkoncilnění FSSPX a kontinuální hermeneutika ‚zásadní změny‘“, 5. 7. 2012, *Institut svatého Josefa*, dostupné na <http://www.stjoseph.cz/zkoncilneni-fsspx-a-kontinualni-hermeneutika-zasadni-zmeny>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁶¹ MALÝ, R. „Trochu apologie (3) Církve... viníkem holocaustu?“, *Immaculata* 76, listopad a prosinec 2004, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁶² Tamtéž.

Richarda Williamsona zviditelnil hnutí z té nejméně pěkné stránky. Zmíněný biskup veřejně zpochybnil nacistickou genocidu židovského národa. Bratrstvo jeho názory oficiálně odsoudilo a distancovalo se od něho. V souvislosti se snětím exkomunikace čtyř biskupů, z nichž jedním byl právě Richard Williamson, papežem Benediktem XVI. zasadila tato kauza úder křesťansko-židovským vztahům. (Mnoho amerických ortodoxních rabínů se však kupodivu postavilo na papežovu stranu).

6.3 FSSPX a náboženská svoboda

Část rozhodných tradicionalistů se drží doktríny, že Kristově panovnické svrchované moci podléhají nejen jednotlivé osoby, ale také celé národy, státy a všechna lidská společenství i jejich představitelé. Jsou-li příhodné podmínky, stát by měl být proto křesťanským a katolické křesťanství by mělo být náboženstvím státním. Vůči nekatolíkům, bezvěrcům a jiným náboženstvím by měl takový stát uplatňovat politiku rozumné tolerance a to pro udržení a ochranu důstojného veřejného míru a obecného blaha⁶³.

Státní zákony by měly být v souladu s katolickou morálkou a církev by měla být finančně nezávislá na státu a mít plnou svobodu ve věcech duchovní správy. Rovněž církevní svátky by měly být v takovém státě svátky občanskými, veřejnými. Náboženskou svobodu, tak jak byla definována II. vatikánským koncilem, vnímají jako „nadbíhání“ soudobému bezbřehému liberalismu, indiferentnosti a lhostejnosti. „...tolerance ano, náboženská svoboda ne!“⁶⁴ Někteří si dokonce přejí, aby zákon postihoval mírnými pokutami cílené převádění věřících z pravé církve do jiné komunity.

Zcela vyloučen by ovšem měl být náboženský útlak v občanské oblasti a všechny formy diskriminace. „...tyto praktiky na žádné straně nepřispěly k...obnově, naopak přivedly křesťanskou společnost do ještě hlubší krize.“⁶⁵

Mezi tradicionalisty jsou však i tací (např. Brian W. Harrison), kteří tvrdí, že prohlášení posledního koncilu o náboženské svobodě není ve skutečné kontradikci k tradičnímu učení církve o povinnosti jedinců i společnosti vůči pravému náboženství⁶⁶.

⁶³ HAKL, A. „Kralování našeho Pána Ježíše Krista“, 28. 10. 2012, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.* dostupné na <http://fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁶⁴ SKALICKÝ, K. *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997, str. 83.

⁶⁵ STRITZKO, T. „Drazí věřící, když náš Pán Ježíš Kristus přislíbil...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 132, červen a červenec 2013, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁶⁶ HARRISON, B. W. „Dignitatis humanae: A non-contradictory doctrinal development“, *Living Tradition* 151, březen 2011, dostupné na <http://www.rtforum.org/It/It9.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

7. FSSPX a jeho pohled na papežskou neomylnost

Podle tradiční katolické nauky je církev vybavena darem Ducha svatého, aby mohla v jakékoliv době, kdekoliv na světě a jakémukoliv člověku pravdivě hlásat evangelium. Od Letnic až do parúsie neexistoval okamžik, kdy by na zemi neexistovala pravá církev Kristova. Podle katolické věrouky existuje tato církev viditelně a také její jednota je viditelná. Proto církev jako taková nikdy nemůže předkládat k věření něco falešného a bludného. Tento neomylný učitelský úřad církve se děje buďto prostřednictvím ekumenického koncilu pod papežovým vedením anebo skrze papeže samotného. Neomylnost se vztahuje na Bohem zjevené pravdy o víře a mravech nebo na otázky, které s těmito pravdami úzce souvisí. Zvláště se to týká mimořádných slavnostních výroků „ex cathedra“. Tyto výroky zavazují věřící k jejich přijetí silou víry. Aby měl nějaký výrok takovou povahu, musí to papež veřejně oznámit a ubezpečit o svém úmyslu. Nesmí se jednat o nic nového. „*Nebylť nástupcům Petrovým Duch Svatý slíben, aby snad novou nauku, kterou by jim zjevoval, vyhlášovali, nýbrž aby s jeho přispěním zjevení Apoštoly postoupené jako sklad víry svatě střežili a věrně vykládali.*“⁶⁷ Neomylnost neznámá, že slovní vyjádření papežova výroku musí být automaticky to nejlepší možné. Každý věroučný výrok je navíc vždy jen poukázáním k nějakému tajemství, které nemůže být bezezbytku - minimálně v tomto životě - pochopeno člověkem. Papežovo jednání jako člověka (dokonce při správě církve) neomylné není a také není papež prost hříchu. Na věci politické, přírodovědné, dějepisné apod. se neomylnost nevztahuje. Ani jako teolog, kazatel, filosof nebo spisovatel není papež neomylný. Také výroky uvedené v papežských encyklikách, pokud výslovně neodkazují k nějakému staršímu věroučnému výroku, nejsou samy o sobě neomylné. Pokud papež připomíná nějakou dříve definovanou nebo obecně přijímanou pravdu víry, mluví se někdy o řádném učitelském úřadu a ten je tedy také neomylný. V tradicionalistických kruzích často není rozlišována dogmatická definice od toho, co pokoncilní teologie nazývá definitivními pravdami. Ty se týkají toho, co nebylo přímo zjeveno Bohem, ale souvisí s významnými otázkami církevního života. „*Do...skupiny definitivně předložených pravd spadají nauky, které jsou se zjevením spjaty pouze na základě historické souvislosti.*“⁶⁸ To se může týkat například otázky svěcení žen nebo otázky, zda jsou platná kněžská svěcení v některých oddělených církvích⁶⁹. Tyto výroky podle pokoncilní interpretace nevyžadují od věřících přijetí silou víry a jejich odmítnutí znamená schizma, nikoliv herezi.

⁶⁷ *Pastor aeternus*, dekret I. vatikánského koncilu (1869-70), vydán roku 1870.

⁶⁸ POSPÍŠIL, C. V. *Hermeneutika mysteria*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005, str. 104.

⁶⁹ Tamtéž.

Skalní tradicionalisté však tyto dva druhy výroků často pojímají jako jedinou kategorii. „...
*neomylné rozhodnutí papeže Jana Pavla II. ...o absolutní nemožnosti platného svěcení
žen....*“⁷⁰

⁷⁰ STRITZKO, T. „Drazí věřící, srpen je měsícem...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 61, srpen a září 2005, dostupné na <http://www.fsspx.czpx007.html>, navštíveno 10. 5. 2015.

8. Otázka jednoty církve a odloučených bratří

Již před Druhým vatikánským koncilem bylo označení „odloučení bratří“ používáno některými vstřícnějšími katolickými teology a hierarchy⁷¹ pro nekatolické křesťany. Mnoho tradicionalistů a kritiků II. vatikánského koncilu (1962-65), tj. jeho závěrů i vývoje po koncilu, se tomuto označení pro křesťany - nekatolíky nebrání. Najdou se ovšem tací, kteří protestanty a další nekatolíky (s výjimkou však „schizmatiků“, tj. pravoslavných) označují za sektáře vzdálené Kristu a to stejně tak jako pohany. Učení o jediné církvi Kristově je chápáno velmi výlučně, tedy že touto *jedinou církví jest církev katolická*. (Za samozřejmé pokládají, že někteří patří k církvi pouze vnějškově, zatímco jiní do ní patří duchovně navzdory eventuálnímu zevnímu odloučení).

Toto výlučné „jest“ Druhý vatikánský koncil zmírnil a nahradil ho dikcí: „*Jediná Kristova církev subsistuje v katolické církvi*“.⁷² Tato úprava vyvolala v tradicionalistických kruzích velké pozdvižení.

Tradicionalisté i jiní kritikové Druhého vatikánského koncilu většinou uznávají možnost spásy pro lidi mimo pravou církev a to nejen pokud tito o Kristu a pravé církvi nikdy neslyšeli, ale také pro ty, kteří mají o existenci křesťanství a katolické církve sice nějaké povědomí, avšak bez vlastní viny nepoznali, že se jedná právě o tu jedinou pravou víru a církev. (Samozřejmě ovšem, že pro spásu je nejbezpečnější žít ve svátostném a věroučném společenství s katolickou církví). Také schismatici – východní nesjednocené církve – pokud vědomě setrvávají v tomto starém rozkolu a to z vlastní vůle, jsou vinni těžkým hříchem. To znamená, že bez odvrácení se od tohoto hříchu není pro ně spása možná. O sjednocení církve podle modelu spojení dvou polovin lze hovořit jen u východních nesjednocených církví. Takto byly již na počátku novověku uzavírány unie, ze kterých vznikly východní církve sjednocené s Římem. Dnešním pravoslavným hierarchiím ve východní Evropě vytýkají tradicionalisté také údajnou prostoupenost lidmi spjatými s komunistickými režimy. (U protestantů a jim podobných konfesí je jediným východiskem osobní konverze. Platnost křtu se odvíjí od nutných náležitostí – živel, forma a úmysl).

Katolická církev nemůže - z hlediska výše uvedeného - činit žádné ústupky vůči bludným naukám a různým dobovým trendům. Jediné, o co se může a má snažit, je duchovní obroda, odstranění nešvarů a srozumitelnost pro současného člověka. V tomto pří-

⁷¹ *Orientalium dignitas*, encyklika papeže Lva XIII., (papežem 1878-1903), vydaná 1894.

⁷² *Unitatis redintegratio*, dekret II. vatikánského koncilu (1962-65), vydaný 1964.

padě je možné akceptovat homogenní vývoj dogmatu,⁷³ obřadu a metody evangelizace. Nesmí však za tím být kompromis vůči nějakým módním trendům. V praxi je tradicionalistický pojem „církve“ používán kromě pro tu „pravou“ církev i pro schizmatiky (pravoslavné), nikoliv však pro heretiky – protestanty a jiné „sektáře“. Řada tradicionalistů však pro ně připouští pojem „křesťan“ a „bratr“. (Přibližně sto let před II. vatikánským koncilem zastával tento přátelštější přístup českobudějovický biskup, spisovatel, teolog, vlastenec a kazatel Jan Valerián Jirsík). Protestanté jsou z tradicionalistického hlediska sice všichni v omylu, avšak u vzdělanějších tradicionalistů existuje diferencovaný postoj a to dle toho, zda se jedná o protestanty, kteří berou vážně Písmo svaté, vyznávají Trojici, Kristovo božství a další dogmata, věří v zázraky anebo o liberální protestanty, kteří v řadě těchto otázek zastávají hlediska nepřijatelná i pro ostatní protestanty.

V rámci katolické církve zastávají tradicionalisté velmi rezervovaný až odsuzující postoj k různým obnovným hnutím, která nadbíhají protestantským a dalším nekatolickým vlivům. Typickým příkladem je katolická charismatická obnova. Zároveň se však následovníci FSSPX plně distancují od těch, kteří z tradicionalistických pozic popírají legitimitu papeže a oficiální církevní hierarchie. „*Kněžské bratrstvo jednoznačně odmítá sedisvakantismus, který vede ke schismatu, účast na náboženských obřadech sedisvakantních skupin nedoporučuje a považuje je za nedovolené*“.⁷⁴ Přesto deklarují, že věrnost Kristu a vlastnímu svědomí má přednost před autoritou papeže. Označení „lefebvristé“ zásadně odmítají a nemají rádi žádné zvláštní přívlastky ke slovu „katolík“, a proto vždy prohlašují, že nejsou žádnými novými sektáři, ale prostě jen katolíky.

Ekumenismus tradicionalistů (pokud ho neodmítají úplně) mívá rezervovanější podobu nežli u většinového pokoncilního katolicismu. Omezuje se na přátelská setkání a rozhovory a vzájemné návštěvy takových akcí jako jsou konference pořádané Institutem svatého Josefa, který je s FSSPX silně spjat. Ke společným modlitbám je přistupováno velmi zdrženlivě. Daleko více dochází k modlitbám, prosbám za odloučené bratry. Týž postoj je uplatňován vůči židům. Cílem přímluv je vždy obrácení ke Kristu. Tento motiv je přímo zakomponován do předkoncilní liturgie. Plnohodnotnou realizací sjednocení s východními křesťany je jejich podrobení se papeži (unie) při zachování vlastních specifik a autonomie.

⁷³ TISSIER DE MALLERAIS, B. „Pravý pojem tradice“, 24. 8. 2012, *REX!*, dostupné na <http://rexcz.blogspot.cz/2012/08/pravy-pojem-tradice-1997.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

⁷⁴ STRITZKO, T., HAKL, A. „Upozornění“, 2013, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz/prohlaseni.html>, navštíveno 11. 5. 2015.

9. FSSPX a Písmo svaté

Tradiční katolický přístup k Písmu v podání FSSPX a obdobných hnutí se dle jejich vlastních slov zřetelně vymezuje jak vůči fundamentalismu, tak vůči liberální teologii⁷⁵. Text Písma je pokládán za inspirovaný Duchem svatým a tudíž neomylný. Nadpřirozenou inspiraci však není ani podle tradicionalistů nutno chápat jako diktát. Za plně inspirovaný je ovšem pokládán zcela původní, dnes již nedostupný originál. V textech nám dnes dostupných se tak mohou vyskytovat nepřesnosti a chyby. „*Bylo by jen zázrakem bývalo možno, aby se do těchto tisíců a tisíců opisů, vznikajících v nejrůznějších krajích zeměkoule postupem mnohých staletí, nevloudil ani přehlédnutím a nedopatřením opisovačů nějaký omyl nebo chyba. Tohoto zázraku Bůh neučinil.*“⁷⁶ Boží prozřetelnost však nedopustila, aby se něco podstatného z textu ztratilo nebo naopak, aby se do něho dostalo něco vyloženež závadného. „*Přesto zachovalo se znění biblických knih v podstatě neporušeno, tj. nauky víry a mravů, podstata biblických příběhů, podstata proroctví v dnešním znění biblickém, úplně se srovnává se zněním vyšlým z péra (=ze třtiny) svatopiscův.*“⁷⁷ Text je psán jazykem své doby. Písmo svaté nikde nemíní podávat vědecká fakta o světě a jeho vývoji⁷⁸. Na řadě míst navíc svatopisec odkazuje na nějaký zdroj a nechce přitom rozhodovat o tom, jak dalece je pravdivý. Toto odkazování není vždy zcela zřetelné. Historické údaje v Písmu pokládají tradicionalisté za pravdivé, avšak připouštějí, že někdy pisatel používá historizující sloh, aby přitom poskytl pojednání o věroučném nebo mravoučném tématu⁷⁹. V tomto případě, anebo když uvádí nějaký zdroj, o jehož pravdivosti nerozhoduje, nejsou dané pasáže nutně neomylné z hlediska historického. Také mnohá mravní napomenutí, například v epištolách, z dobrých důvodů odkazují na tehdejší konvence. To se týká například zákazu požívání krve ze Skutků apoštolských.

Kněžské bratrstvo se tedy vymezuje proti liberálním a racionalistickým výkladům Bible na jedné straně a biblickému fundamentalismu na straně druhé. Jeden postoj směřuje k zamlžování důležitých pravd víry a druhý postoj se přičí nejen vědě, ale též zdravému rozumu. Oběma postojům připisuje FSSPX nekatolický a tedy heretický původ. Racionalismus vede nakonec až k opuštění víry a fundamentalismus vede často k herezi. První z

⁷⁵ KUČÍREK, J. „Co učí církve o stvoření světa“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

⁷⁶ PODLAHA, A. „Úvod“, *Bible česká. Knihy Starého zákona. Svazek I.*, Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha 1917, str. 13.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž, str. 9.

⁷⁹ Tamtéž, str. 10.

obou postojů vychází z některých vědeckých poznatků nebo hypotéz a jejich absolutizací z nich vytváří jednostrannou ideologii. Druhá pozice se dle FSSPX zrodila v protestantském prostředí jako důsledek absence závazné autority magisteria. Jedním ze způsobů, jak nalézt nové objektivní měřítko výkladu, byl požadavek důsledně vycházet z doslovného znění textu. Toto stanovisko bývá spojováno též s herezí fideismu, která se vyznačuje odmítáním rozumu jako neslučitelného s vírou. Zde se však podle většiny katolických tradicionalistů povyšuje pochybný soukromý názor na dogma. Podle tradičního katolického učení nelze bez učitelského úřadu (magisteria) Písmo svaté správně pochopit. Již Tomáš Akvinský a Aurelius Augustin pokládali doslovný výklad bible za něco, co ji vlastně zesměšňuje a co též svádí věřící z pravé cesty⁸⁰.

Obě dvě odmítané krajní pozice se dle FSSPX a jiných tradicionalistů vyznačují subjektivistickým přístupem, což může být pokládáno za svévolnost nebo dokonce bohorovnost. Fundamentalismus vidí neomylnost Písma též v profánních oblastech. Naproti tomu tradiční katolické pojetí ji vidí ve věcech víry a mravů a toho, co s otázkami víry a mravů úzce souvisí. Dále je dle FSSPX Písmo neomylné jedině v tom smyslu, ve kterém to Duchem inspirovaný svatopisec míní. Duch svatý jako primární autor Písma má také monopol na jeho pravý výklad, což se děje prostřednictvím magisteria a exegetů. Vykladači Písma a kazatelé mají v mezích magisteria značnou volnost, jsou však povinováni náležitou odbornou a duchovní přípravou. Také věřící se při čtení Písma mají ptát, v jakém smyslu církev danou pasáž vykládá. Písmo svaté není učebnicí profánních věd⁸¹.

Katoličtí tradicionalisté z FSSPX vyzývají věřící k duchovní četbě, včetně Písma svatého, avšak připomínají, že by každá duchovní četba měla probíhat pod dohledem duchovního pastýře⁸².

⁸⁰ KUČÍREK, J. „Co učí církve o stvoření světa“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² KUČÍREK, J. „Písmo svaté v katolické rodině“, 20. 10. 2012, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

10. Katolická nauka o stvoření podle FSSPX

Čtení knihy Genesis (která pojednává o stvoření) spadá do začátku doby předpostní. Dobou předpostní začíná velikonoční okruh církevního roku. V tomto období se připomíná dílo vykoupení, tedy vlastně obnovy stvoření⁸³.

Konzervativní verze katolické věrouky (ohledně stvoření) se zpravidla staví proti dvěma „nesprávným“ stanoviskům. Jedním z těchto „nesprávných“ stanovisek je subtilní popírání katolických dogmat. Druhým „nesprávným“ stanoviskem je negativní postoj k serióznímu vědeckému výzkumu⁸⁴. „*Stvoření světa je základním dogmatem katolicismu, s ním stojí a padá*“ celé křesťanské učení⁸⁵. Rozhodujícím měřítkem pro vymezení správné nauky je mínění církve napříč časem i místem (prostorem). Nutné je rovněž rozlišování ověřených vědeckých poznatků a pouhých domněnek⁸⁶.

„*Už původ a pořadí, v němž svatopisec líčí stvoření...dává poznat řád a vzájemný vztah provázání stvořených věcí.*“⁸⁷ Tomáš Akvinský rozlišuje jednak stvoření (v užším slova smyslu) jednak oddělení a jednak úpravu neboli ozdobení. Důležitou roli hraje též vztah mezi prvními třemi dny a následujícími třemi dny. Stvoření nebe, země a světla je následováno oddělením světla od tmy, vod pod klenbou od vod nad klenbou a nakonec vzájemné oddělení souše od vod. Toto trojí oddělení se vztahuje na první tři dny. Na následující tři dny se vztahuje právě dílo úpravy neboli ozdobení. Zaprvé světla na obloze pro jednotlivé časy a cykly, zadruhé vodní a létavá zvířata a zatřetí suchozemská zvířata podle jednotlivých druhů a člověk. Vše je korunováno dnem sedmým, který má specifický význam⁸⁸. Pořadí díla stvoření „*je spíše logické než časové*“⁸⁹.

Dále lze ve stvoření zdůraznit stvoření světla jako nutné podmínky pro život a následující stvoření říší obydlených jednotlivými tvory: obloha – hvězdy, slunce, měsíc; vzduch – ptactvo; moře – ryby; pevnina – zvířata a člověk. Ve zprávě o stvoření se odráží řád a rytmus (práce, odpočinek). Je tak ustanoven týden jako osnova životního rytmu. Na jednotlivé dny připadají jednotlivé úkony stvoření a sedmý den je dnem radosti a díkůvzdání⁹⁰.

⁸³ KUČÍREK, J. „Co učí církve o stvoření světa“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

Z hlediska dogmatického znamená sloveso stvořit „učinit z ničeho“ nebo „dát existenci“. Fráze „z ničeho“ implikuje poněkud zavádějící představu, protože „nic“ jako takové „nemá existenci“⁹¹.

„Další rozrůznění může předpokládat existující materii (Bohem stvořenou)“.⁹²

Akt stvoření zakládá vztah závislosti toho, co jest stvořeno na Stvořiteli, nikdy ne opačně⁹³. Dle církevní nauky sám „lidský rozum uznává nutnost Stvořitele“⁹⁴. Vše časné a proměnlivé „musí mít svoji dostatečnou příčinu“⁹⁵. „Všechny věci jsou kontingentní“ s výjimkou Boha⁹⁶. Ze samotných dějin je zřejmé, že „k pravému pojmu stvoření nedospěl téměř nikdo bez znalosti nadpřirozeného zjevení“⁹⁷.

Dále je podtržen „hluboký nábožensko-mravní obsah“ prvních kapitol knihy Genesis⁹⁸. Nejen „v tom co říká, ale i v tom co neříká. Zde se nelíčí původ Boha, což je něco zcela zvláštního“⁹⁹. V babylonsko-asyrských záznamech se mluví o situaci, kdy nebe a země již existují, ale bohové ještě ne¹⁰⁰. Vznik věcí pak probíhá jako zápas mezi bohy.

„Dvě hlavní myšlenky“ ke shrnutí nábožensko-mravního obsahu jsou tyto: „vesmír je stvořen od Boha a sedmý den... jest světití.“¹⁰¹ Hlavní osou je „hluboký pojem Boha“ – svatopisec učí, že „vše vzniklo, zatímco Bůh je věčný“¹⁰². Okolní národy myslely polyteisticky, ale zde figuruje jediný svrchovaný Bůh, což je „od samého počátku zcela jasné“¹⁰³. V kontextu tehdejší doby je to zcela jedinečné¹⁰⁴.

Slovo jako pokyn Boží vůle uvádí vše do existence. Do popředí vystupuje počáteční dokonalost stvoření. Je takové, jaké je Bůh chtěl mít. Zlo do něho vstupuje až na základě zneužití svobody ze strany tvora. Vše stvořené je tak svědkem Boží všemohoucnosti a svrchované moudrosti¹⁰⁵.

Vztah Stvořitele a stvoření je následující: Bůh je podstatně odlišný od tvorů. Základní poměr všeho tvorstva ke stvořiteli je stejný, protože vše vzniklo na Boží rozkaz. Vše stvořené má svůj cíl určený Bohem. Stvoření člověka je zcela zvláštní. Je zde naznačeno,

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

že „*Bůh...se...radí sám se sebou - obrazné znázornění zvláštního postavení člověka v rámci celého stvoření*“. Obraz Boží v člověku znamená, že je člověk podoben Bohu - má rozum a svobodnou vůli¹⁰⁶.

Ze zprávy samotné vyplývá pětice dogmat:

1. Bůh je jen jeden.
2. Boží atributy: věčnost, všemohoucnost, moudrost a dobrota.
3. Svět byl stvořen Bohem.
4. Svět není dílem náhody.
5. Svět není věčný (má počátek)¹⁰⁷.

Tyto pravdy víry obsažené v první kapitole knihy Genesis uvádí Papežská biblická komise z roku 1909 za Pia X. Podstatnou otázkou v prostředí FSSPX a katolického tradicionalismu je: „*V jakém smyslu jsou první tři kapitoly knihy Genesis historické?*“ Určitá míra historicity je hájena proti některým více racionalisticky orientovaným výkladům (liberální protestantismus, katolický modernismus z přelomu 19. -20. st., pokoncilní teologie)¹⁰⁸.

Papežská biblická komise z r. 1909 za Pia X. „*se vyslovila na obhajobu historického charakteru prvních tří kapitol*“ knihy Genesis. Nelze je tedy považovat za pouhá mytická, alegorická nebo legendární vyprávění. Zejména u témat, která se týkají základů křesťanské víry, je nutno trvat na jejich doslovném a historickém smyslu. Těmito podstatnými věcmi jsou například stvoření vesmíru a všeho jsoícího Bohem, „*zvláštní stvoření člověka, utvoření první ženy z prvního člověka, jednota pokolení lidského, prvotná blaženost prvních lidí*“. Tyto události plně náležejí do dějin země a lidstva. Papež Pius XII. rozvíjí dále toto stanovisko, například v encyklice *Humani generis* z roku 1950. „*První kapitoly*“ knihy Genesis „*mají v pravém smyslu historickou povahu, ovšem nikoliv...ve striktně dějepisném smyslu*“. Nejedná se o klasický dějepis. Papež Pius XII. připomíná, že by to měli exegeté „*velmi dobře zkoumat a upřesnit*“. Jako příklad pravověrného katolického exegety je uváděn kardinál Ernesto Rufini, vyučující na papežské universitě Gregoriana v Římě. Zabýval se evolucí jak z hlediska víry, tak z hlediska vědy. Rufini uvádí například, že biblická kosmogonie „*podává zprávu o stvoření*“ světa „*z ničeho*“ a také pravdivé „*vyličení utváření všech věcí tak, jak to Bůh zamýšlel člověku zjevit*“. Historičnost zprávy neznámá, „*že rozrůznějí a posloupnost tvorů*“ v šesti dnech se „*nezbytně shoduje s*“ přesným „*rozděle-*

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

ním a posloupností tvorů od počátku světa“. Toto je většinová shoda katolických exegetů předkoncilní doby (před II. vatikánským koncilem). Toto biblické poselství je věroučné a mravoučné, nikoliv přírodovědecké. Bible „*nepraví na tomto místě, ani v kolika tisíciletých periodách se vesmír vyvinul, až nabyl nynějšího tvaru,*“ ani jak vznikaly jednotlivé věci „*v přesném časovém...postupu*“. Církev nikdy dogmaticky nestanovila závazný detailní výklad biblických šesti dnů. „*Písmo svaté...neučí, že den stvoření znamená 24 hodin*“. Papežská biblická komise za Pia X. v r. 1909 udává, že hebrejské slovo „jom“ (den) „*lze chápat... v nevlastním smyslu jako určitý časový úsek*“. Může se jednat o „*dobu velmi dlouhou*“. Rovněž tak Bible neurčuje, kdy nastal počátek toho všeho. Již u církevních otců lze najít chápání biblického dne jako delšího časového období. Pořadí jednotlivých stvořitelství není nutně chronologicky doslovné. „*Rozvržení do šesti dnů má...zprostředkovat...představu o postupném uspořádání*“ stvořených věcí a má také mravoučný význam – šest dnů práce a sedmý den vyhrazený Bohu. „*Postup ve vytváření země a všeho tvorstva jde od nižšího k vyššímu podle předem stanoveného Božího plánu*“. Učení Písma nevyklučuje vývoj. Je tedy možno přijmout, že existuje „*neustálý vývoj*“ stvořených věcí „*působením druhotných příčin*“. „*Otázka původu člověka*“ je však samostatnou kapitolou. „*Člověk je vrcholem tvorstva, ale musí ctít Boží řád*“. Prach země značí, že „*naše tělo je hmotné...a...ze své přirozenosti*“ smrtelné. Vdechnutí znamená stvoření lidské duše přímo (bez působení druhotných příčin). Každá duše je podle tradičního katolického učení takto přímo stvořena Bohem při početí. Dogmatický důsledek této části knihy Genesis je například „*přednost duše před tělem*“, jelikož tělo bylo utvořeno rukama (antropomorfismus), avšak duch „*vyšel z Božího nitra*“. A dále i „*podřízenost člověka Bohu*“.¹⁰⁹

Písmo neříká nic přesného o stáří lidstva (souhlasné „*mínění katolických exegetů*“ před koncilem). Věda v tomto bodě rovněž neví nic s jistotou. Většinové mínění předpokládá, že tato otázka nebude zde na zemi nikdy vyřešena.¹¹⁰

Za další důležitou dogmatickou skutečnost je v prostředí FSSPX považován původ celého lidstva z jediného páru, (Eva byla stvořena z Adama). Pius XII. (encyklika *Humani generis*) „*odmítá učení polygenismu*“ (nejednotný původ lidstva). To znamená, že po Adamovi nemohli na zemi žít lidé, kteří by nebyli jeho potomky ani nemohli existovat nějací lidé před Adamem nebo vedle Adama. Toto úzce souvisí s naukou o prvotním hří-

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

chu a jediném Spasiteli (bratru všech lidí). Přívrženci FSSPX tvrdí, že polygenismu je i z vědeckého hlediska pouhou hypotézou¹¹¹.

FSSPX také tvrdí, že „pravá víra a skutečná věda si neodporují“ a že „zkoumání přírodních zákonů...předpokládá“ existenci „zákonodárce“. Přesto je obtížné zharmonizovat vědecké poznatky a pravdy víry. Ve výkladu zprávy o stvoření lze jako zjednodušené a názorné pojmenování dvou základních extrémů použít termínů evolucionismus a kreacionismus. Evolucionismus „vychází z určitých přírodovědeckých“ teorií, ale nadměru je zobecňuje. Jedná se tedy o ideologizaci určitých přírodovědeckých poznatků. Mylnými závěry takového myšlení jsou například tyto: „hmota vznikla samovolně nebo je věčná“ a že „život se samovolně vyvinul z neživé hmoty (účinek zde nemá dostatečnou příčinu)“. Dále sem také patří teze, že „nižší se samovolně vyvíjí časem k vyššímu“ (odporuje zákonu entropie) nebo že člověk je jen vyvinutějším zvířetem¹¹².

Podle tradičního katolického učení není přírodní věda schopna definovat „podstatu člověka jako takového“. Jako další nepřijatelné tvrzení je možno uvést ještě to, že „vývoj je řízen výlučně náhodou“. Přírodní věda nemusí Boha nutně pojmout do svého zkoumání, ale neměla by jej vylučovat (zde hrozí překročení kompetence). Empirická přírodní věda nemůže řešit otázku existence či neexistence Boha, protože by tím překročila své pole působnosti. Jednostranný evolucionismus končí přinejmenším u monismu nebo panteismu. Podobnost člověka s některými živočichy ještě nemusí dokazovat společný původ. Vývoj člověka není dostatečně vědecky objasněn a existující názory jsou spíše domněnky. Podle tradičního katolického učení je tím, co dělá člověka člověkem, duše. Proto se důrazně rozlišuje mezi tímto druhem evolucionismu a přírodovědnou vývojovou teorií. Vývojová teorie, která nepopírá Boha a uznává, že ve stvoření existuje řád, neodporuje biblické nauce o stvoření. Katoličtí tradicionalisté připouštějí, že prachem země (Genesis 2,7) může být nějaká již dříve stvořená živá látka¹¹³.

Druhým extrémem je již výše zmíněný kreacionismus. Ten vychází z biblického fundamentalismu, tedy víceméně doslovného výkladu biblického textu. V prostředí FSSPX je zdůrazněn jeho nekatolický (protestantský) původ. Jeho podloží tak má být protestantský individualismus a subjektivismus. Každý křesťan má (dle protestantismu) údajně inspiaci k výkladu bible, což vytváří podle konzervativních katolíků teologickou anarchii a při neexistenci učitelského úřadu (magisteria) se proto některé směry protestantismu snažily nalézt nějaké nové objektivní měřítko a našly jej v doslovném chápání bible. „Bez učitel-

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

ského úřadu“ však dle mínění katolíků (nejen konzervativních) snadno „*v bibli člověk najde něco, co ona neučí*“. A to, co bible skutečně učí, naopak přehlíží. Kreacionismus charakterizuje předpojatost a nedůvěra k vědě. Člověk tak jako by nebyl schopen pravdivého poznání věcí cestou přirozeného rozumu. Doslovný výklad již podle svatého Augustina a Tomáše Akvinského zesměšňuje Písmo svaté¹¹⁴.

Přitom však teologové FSSPX (i někteří další) připouštějí, že kritické výhrady vůči některým přírodovědným domněnkám mohou být na místě. „*Rozumný čtenář nehledá v Písmu doslovné poučení o záhadách, které patří do řádu přírodních věd. ... Něco jiného přísluší zkoumat teologii, něco jiného přírodní vědě.*“ Kreacionismus není (dle FSSPX) oprávněnou alternativou evolucionismu¹¹⁵.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

11. Katolická nauka o pekle podle FSSPX

Katoličtí tradicionalisté vytýkají pokoncilní církevní hierarchii a oficiální teologii nedostatečný důraz na vážnost hříchu a skutečnost posledního soudu s možností definitivního odsouzení hříšníka. „*Víra učí, že existuje peklo a že je věčné.*“¹¹⁶ Nauka o pekle bývá v tradicionalistických kruzích často přímo zkouškou pravověrnosti. Jakákoliv odchylka od tradičního jazyka nebo snaha tuto oblast věrouky marginalizovat, je považována za něco, co hraničí s herezí. Katolická dogmatika učí o existenci pekla a věčného trestu a také učí tomu, že „*jeden smrtelný hřích stačí*“¹¹⁷ (včetně dědičného hříchu), aby byl člověk na věky zavržen. Také pokud někdo zcela vědomě a dobrovolně nebo ze zaviněné nevědomosti odmítne pravé učení, znamená to pro něho vyloučení z věčné spásy. „*Tím, že se duše dobrovolně a vědomě odvrací od Boha, ... zaslouží si, aby od něho byla odloučena.*“¹¹⁸

Hlavním trestem pro zavrženého je nezvratné odloučení od možnosti společenství s Bohem a „patření“ na něho. „*Zavržení je zbavení možnosti k blaženému nazírání.*“¹¹⁹ Dle katolické nauky je každý člověk boží milostí povolán ke společenství s Bohem, které je společenstvím lásky a pokoje. „*Pokud jsme zde na zemi, jsme ... povoláni k věčné blaženosti na nebesích.*“¹²⁰ Ten, který se s konečnou platností minul cílem své existence, není schopen vnímat dobro a krásu a vše okolo něho mu připadá temné a ohavné. Jeho vědomí touží po naplnění vzniklé prázdnoty, ale tato touha nemůže být naplněna. Taková duše není schopna lásky a nenávidí¹²¹ Boha, sami sebe a vše okolo. Je jim upřena jakákoliv naděje i pokoj¹²². Rovněž výčitky svědomí¹²³ tomuto trápení přispívají. Kromě tohoto dominantního trestu obsahuje peklo také tresty citové a smyslové. Jejich souhrnem je to, co tradice nazývá pekelným ohněm. Hřích totiž znamená nejen odvrácení se od Boha, ale také nezřízené lpění na stvořených¹²⁴ a tedy pomíjivých hodnotách. Skalní tradicionalisté ostře odmítají pokládat pekelný oheň za pouhou metaforu, i když připouštějí¹²⁵, že magisterium v této věci nikdy zcela jasně nerozhodlo. Také není podle FSSPX třeba chápat pekelný oheň jako

¹¹⁶ GROF, D. „Katolická nauka o pekle“, 25. 10. 2014, *Vendée v exilu*, 1938, dostupné na <http://vendee.cz.blogspot.cz/2014/10/katolicka-nauka-o-pekle-1938.html>, navštíveno 9. 5. 2015.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

shodný s ohněm, jak jej známe¹²⁶. Naopak se od tohoto ohně svou podstatou liší¹²⁷. Také není jasné a taktéž tradicionalisté zde mluví o naprostém tajemství, jak může takový oheň působit na nehmotnou duši. „*Těžko říci, jsme tu odkázáni jen k dohadům*“.¹²⁸ Duše však dle katolického učení je vždy podstatně spojena s tělem a bude s ním též na konci věků opět sjednocena. Nejspíše tento oheň znemožňuje prokletým duším „volný rozlet“ - „*jako vězeň zazděný v temné kobce*“¹²⁹. Po vzkříšení tento oheň trýzní těla zavržených¹³⁰. Dle katolické nauky je však míra trestů odstupňována podle míry provinění. „... *ne všichni zavržení trpí stejně*“¹³¹. I ta nejmenší pekelná muka mnohonásobně převyšují nejtěžší pozemská trápení. Jen ta část trestu, která se týká lehkých hříchů a zbytkových trestů za již odpuštěné¹³² hříchy, trvá dočasně. Podle FSSPX se sice někteří teologové i církevní otcové přikláněli k názoru, že milosrdný Bůh může na přimluvu svých věrných zmírnit¹³³ muka zavržených, ale že nic z Písma svatého nedává důvod¹³⁴ takto věřit. Vychází se přitom také z toho, že církev v liturgii za zavržené neprosí¹³⁵.

Na otázku „Jak může nekonečně milosrdný Bůh někoho na věky zatratit?“ odpovídá FSSPX vždy jen slovy církevní tradice. Tradiční nauka zde vždy mluvila o neproniknutelném tajemství, které nemůže být člověkem nikdy zcela pochopeno. Nezůstávají však jen u této věty. Velmi se zdůrazňuje, že Bůh touží zachránit každého člověka a že proto poslal svého jediného syna na kříž. „*Bůh ničeho nešetřil, aby nás spasil. Dal nám i svého Syna, jenž se stal člověkem, aby pro nás trpěl a nakonec zemřel na Kříži*“.¹³⁶ Jeho milosrdenství trvá, dokud žije člověk na zemi. Koná maximum, aby každého člověka přiměl k obrácení. Pokud se však člověk zatvrdí a odmítne boží milosrdenství, nemůže mít s Bohem společenství, které by mělo opravdovou vnitřní kvalitu. Bůh nemůže zároveň nikoho donutit, aby ho miloval, protože pravá láska musí být svobodná a dobrovolná. Nikdo nebude tedy odsouzen jinak nežli na základě plně vědomého a dobrovolného¹³⁷ rozhodnutí proti Bohu nebo zcela zaviněné nevědomosti.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

12. Rodina a společnost ve světle tradicionalistického pohledu

Katoličtí tradicionalisté patří zpravidla mezi takzvané sociální konzervativce, což znamená, že jejich pohled na sexuální morálku, manželství, výchovu dětí¹³⁸, vztahy v rodině¹³⁹ apod. je výrazně konzervativní. (Většinou společností tak bývá vnímán jako archaický, zpátečnický a přežitý nebo nefunkční). Tento pohled zahrnuje samozřejmě i tzv. veřejnou mravnost (veřejné projevy homosexuality, propagace pornografie apod.)¹⁴⁰. Dle této doktríny je odpovědná za ochranu veřejné mravnosti i za ochranu nenarozeného života také státní moc. Sociální konzervativci většinou také nesouhlasí s registrovaným partnerstvím párů stejného pohlaví¹⁴¹, lékařskými zákroky za účelem změny pohlaví, umělým oplodněním a dalšími novodobými fenomény. Sociální konservatismus zahrnuje také konzervativní pojetí genderových rolí a požadavek respektování přirozené (z pohledu tradicionalistů) hierarchie v rodině a ve společnosti. Společnost bývá v tomto myšlenkovém proudu chápána organicky, to znamená, že každá část má v rámci celku své pevně dané místo. Sociální konzervativci staví hned po rodině a obci jako společenskou jednotku národ, chápaný tradičně jako společenství jazyka a kultury. Staví se proto ostře proti multikulturalismu a relativizaci tradičních hodnot tuzemské civilizace.

Co se týče ekonomického systému, jsou sociální konzervativci striktními zastánci nedotknutelnosti soukromého vlastnictví a odpůrci socialismu ve všech podobách. Nebývají však ani zastánci deregulovaných trhů, ale naopak zdůrazňují důležitost státních zásahů jednak ve prospěch sociálně slabých a jednak proti monopolistickým ambicím jednotlivých hospodářských subjektů. Řada z nich velmi skepticky pohlíží na současnou ekonomickou globalizaci a požaduje také důslednější postih lichvy a dalších nekalých praktik. Ekonomickou doktrínou řady sociálních konzervativců je také takzvaný stavovský korporativismus. Tento pojem znamená: vládou koordinované jednání vybraných zástupců společenských zájmových skupin za účelem sladění protikladných zájmů jednotlivých aktérů¹⁴².

V myšlenkovém proudu katolických tradicionalistů je významně zastoupeno přesvědčení o obecném mravním úpadku, mobilizaci zlých sil a rovněž různé konspirační teo-

¹³⁸ KUČÍREK, J. „Principy katolické výchovy dětí“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz/nahravky.html>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹³⁹ STRITZKO, T. „Rodina jako služebnice Páně“, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz/nahravky.html>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁴⁰ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005, str. 150

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² MALÝ, R. „Jsou kapitalismus a socialismus slučitelné s katolickou sociální naukou?“, *Institut svatého Josefa*, dostupné na http://www.stjoseph.cz/clanky/kapitalismus_socialismus_vira_radomir_maly.htm, navštíveno 12. 5. 2015.

rie. Za vrchol národního úspěchu považují celonárodní obrácení k pravé víře a úzké sepletí církve a státu. Také kýžené zlepšení poměrů ve světě je spojováno v první řadě se zvěstováním evangelia a pravé víry.

13. FSSPX a teologové na hraně

Jako jednu z největších slabín současného vedení katolické církve vnímají tradicionalisté postoj tohoto vedení k teologům, kteří, dle jejich názoru, zastávají stanoviska neslučitelná s věroučnými dogmaty katolické víry. Po II. vatikánském koncilu dává vedení církve teologům mnohem větší prostor projevit i nekonformní názory nežli tomu bylo v době předkoncilní. Mezi takové nekonformní teology patří například Hans Kűng, Otto Hermann Pesch, Wojciech Lemanski, Eugen Drewermann, Brian D'Arcy, Jacques Gaillot nebo Leonardo Boff. Tito teologové vnímají dosavadní (pokoncilní) reformu katolické církve jako polovičatou a nedostatečnou. Jejich cílem je důslednější ekumenická otevřenost, radikální odmítnutí jakékoliv náboženské nesnášenlivosti, aktivní potírání antisemitismu, odstranění veškeré diskriminace (žen, homosexuálů), radikální solidarita s chudými a utlačovanými a takové zvěstování evangelia, které je srozumitelné i pro moderního skeptika. Také v citlivých otázkách pohlavního života, manželství a rodičovství chtějí zaujímat co nejméně aprioristická stanoviska.

A právě v oblasti sexuality, zvěstování evangelia nebo solidarity s chudými (je-li tedy spojena s inklinací k marxismu) vidí tradicionalisté největší překážku pro to, aby mohli být takovíto teologové dále pokládáni za katolíky. Hansi Kűngovi je ze strany tradicionalistů připisováno dokonce popírání Kristova božství. Leonardu Boffovi a dalším představitelům tzv. teologie osvobození je připisována náklonnost k marxismu. Otto Hermann Pesch dle tradicionalistů relativizuje papežský primát a jiní hlásáním dialogu s nekřesťanskými náboženstvími údajně rozměňují pravdu o Kristu.

Mnozí z těchto teologů (například Hans Kűng) odmítají, že by měli být heretiky a deklarují, že jim jde o konstruktivní kritiku církevních autorit za účelem reformy církve v duchu evangelia. Podle vlastních slov neodmítají ani papežství jako takové, ale pouze neevangelijní způsob vykonávání tohoto úřadu. Církev potřebuje „*konstruktivní primát duchovního správce, primát pastorační ve smyslu duchovního vedení...*“¹⁴³. Podstatu evangelijní zvěsti nechtějí pak nijak svévolně relativizovat, ale jen ji přeložit do jazyka srozumitelného dnešnímu člověku, tedy i například skeptikovi. „...*chci učinit poselství Ježíše Krista pro lidi dnešní doby...*“¹⁴⁴. Mnohé z církevních mravoučných tezí pokládají za historicky podmíněné a eventuálně již překonané.

¹⁴³ KűNG, H. *Malé dějiny katolické církve*, Barrister & Principal, Brno 2010, str. 135.

¹⁴⁴ KűNG, H. „Proč zůstávám katolíkem“, *Getsemany* 11, říjen 1991, dostupné na <http://www.getsemany.cz/node/1379>, navštíveno 10. 5. 2015.

Mezi tradicionalisty existuje většinový názor, že tito teologové sami a dobrovolně přestali být katolíky a to vinou neslučitelnosti jejich názorů s katolickými dogmaty. Církevní autority, včetně papeže, pak projevují v této věci určitou slabost. Kdyby byli silní a pevní ve víře, museli by tyto teology vyobcovat z církve¹⁴⁵.

¹⁴⁵ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005, str. 151.

14. PSSPX a jeho interpretace klíčových událostí dějin evropského kulturního okruhu

Katoličtí tradicionalisté, jakožto kulturní konzervativci, obvykle pokládají dědictví antického Řecka a Říma za součást hodnotového systému naší civilizace. Konstantinovský obrat a následné spojení církve a státu chápou jakožto krok správným směrem a to i přesto, že se neubráníl některým negativním průvodním jevům. Mezi ty zahrnují prospěchářství, touhu po moci a výsadách, krutost, fanatismus a podobně. Podle některých historiků konzervativně katolického smýšlení byla represivní opatření římského státu proti kacířům reakcí na předchozí jednání kacířů samotných¹⁴⁶. Násilná christianizace pohanských národů je principiálně odmítána, avšak bývá namítáno, že četnost tohoto faktu je uměle nafukována protikatolicky orientovaným establishmentem¹⁴⁷. Společenské uspořádání pozdního starověku a raného středověku je pokládáno za dobově podmíněné se stránkami jak pozitivními, tak negativními, přičemž pokrok je spojován především s nástupem křesťanství¹⁴⁸. Jemu je připisována zásluha o postupné vymizení otroctví a uchování části původní vzdělanosti i navzdory barbarskému ničení kulturních cenností.

Co se týče evropských církevních dějin, ty bývají interpretovány ve prospěch oficiální církve proti různým odstředivým hnutím. Jsou hájena dogmata jako primát papeže, neomylnost církve, její hierarchická struktura, pojetí svátostí (zejména eucharistie) a uctívání svatých. Jako předmět legitimních reformních snah je vnímána především náprava nešvarů způsobených lidským selháním: láska k penězům, pohlavní nevázanost, obžerství, světský život (a vláda) duchovenstva a řeholníků, pověry nebo dezinterpretace pravověrné nauky.

Velmi citlivou záležitostí pro všechny zúčastněné strany jsou bouřlivé dějiny křesťansko-židovských vztahů. Od roztržky mezi židovskou obcí a ranou církví existovalo mezi oběma náboženskými společenstvími trvalé napětí. Podle některých dobových svědků se mnoho židů podílelo na podněcování protikřesťanských nálad v Římském impériu. Rovněž u některých raných církevních spisovatelů (svatý Justin Mučedník) jsou patrné zárodky pozdějšího křesťanského antijudaismu. Po rozšíření křesťanství a posléze jeho postátnění někteří fanatičtí křesťané pokládali židy za horší nežli pohany. Markantní odlišnost židů od většinové společnosti dávala průchod xenofobii a u méně vzdělaných vrstev i pověrám a podivným spekulacím. Křesťanská společnost například velice často odsuzovala

¹⁴⁶ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005.

¹⁴⁷ Tamtéž, str. 28-29.

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 29-30.

půjčky na úrok, u židovských obchodníků běžné. Aby se předešlo nepokojům při soužití dvou takto odlišných „světů“, zvolila středověká společnost metodu segregace v podobě ghett a odlišného oblečení. Židé bývali často přímými poddanými krále a měli proto jistá privilegia. Králové, papežové i církevní sněmy prováděli různá opatření na ochranu židů před podněcovateli pogromů, avšak často ne příliš účinná. Katoličtí tradicionalisté zdůrazňují, že nepopírají skutečnost bezpráví a hříchů mnohých křesťanů proti židům, ale zároveň říkají, že v zájmu objektivitby se nemělo mlčet o vině z druhé strany. Existují mnohé příběhy židovské nenávisti ke křesťanům nebo o intoleranci (ze strany židovské komunity) vůči těm, kteří chtěli konvertovat ke křesťanství. Z větší části jsou tyto příběhy ovšem obtížně historicky doložitelné¹⁴⁹.

Názory na inkvizici a jiné středověké reálie jsou vyloženy v kapitole týkající se interpretace českých dějinných událostí.

Jednotliví středověcí panovníci jsou posuzováni diferencovaně a víceméně v souladu s většinovou historiografií. Za důležité faktory jsou ale navíc považovány například postoj k pravé víře a k právoplatné církevní autoritě, zejména k papeži.

Zvláštní kapitolou jsou křížové výpravy. Původní idea křížových výprav je pokládána za naprosto oprávněnou. Byly organizovány jako ochrana pravidelných křesťanských poutníků na svatá místa (zejména Kristův hrob) před tehdejšími muslimskými vládci, kteří byli na rozdíl od svých tolerantnějších předchůdců a souvěrců velmi militantní a tyto poutníky pronásledovali. Vzdělanější část tradicionalistů však potvrzuje fakt, že během křížových výprav docházelo i na křesťanské straně k odsouzeníhodným krutostem a násilnostem. Také chamtivost a postranní úmysly některých účastníků výprav nebývají popírány¹⁵⁰.

Protestantská reformace je mezi tradicionalisty hodnocena vesměs negativně a je často označována za tragedii, na které nesou vinu obě strany. Církevní autority jednaly (z hlediska konzervativní církevní historiografie) často pohoršlivě až hříšně. Reformační protest však postrádal legitimitu, protože otevřeně odmítal posvátnou tradici, církevní dogmata a hierarchii. Jednotlivé verze protestantského učení mají tak co do činění s herezí naprosto všechny. Katolická strana ovšem chybovala, když chtěla pravověrnou nauku hájit mocensky. Vzdělaní tradicionalisté vždy však poukážou i na fakt, že protestantská strana mnohdy jednala obdobně¹⁵¹.

¹⁴⁹ MALÝ, R. „Trochu apologie (3): Církev... viníkem holocaustu?“, *Immaculata* 76, listopad a prosinec 2004, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁵⁰ MALÝ, R. „Trochu apologie: Církev netolerantní... její odpůrci tolerantní?“, *Immaculata*, 74, červenec a srpen 2004, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁵¹ MALÝ, R. *Církevní dějiny*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 2001, str. 179-196 a 214-224.

Epocha absolutismu je interpretována víceméně v souladu s klasickou historiografií, ačkoliv s příměsí konfesionalního hlediska. Kladné stránky monarchistického zřízení bývají více zdůrazňovány nežli u sekulárních historiků. Velmi kriticky je hodnocena následující epocha osvícenství a liberalismu. Tvrdě jsou odmítány zejména deismus a racionalismus (popírání boží prozřetelnosti, zázraků, Kristova božství nebo eschatologie). Velice skeptický je pohled tradicionalistů na ideu rozumu a pokroku. Idea svobodného jedince je akceptována jen v mezích božích přikázání a přirozeného práva.

Případy vědců odsouzených v církevních procesech jsou posuzovány velice diferencovaně. Ze strany vzdělaných tradicionalistů nebývá popírána skutečnost, že mnozí teologové a duchovní vykládali bibli doslovně a tím ji vlastně dezinterpretovali. Dotyčným vědcům je spíše vytýkáno, že mnohé - ve své době jen pouhé - domněnky a hypotézy prohlašovali za ověřená fakta, přičemž řada těchto hypotéz byla později vyvrácena. U Galilea Galilei je připomínána jeho arogance vůči těm, kteří s ním nesouhlasili. (Jednalo se však o ryze vědecký spor, do kterého duchovní autority neměly vůbec zasahovat). Případ Giordana Bruna je složitější a je spojován i s vraždou a okultismem. (Tento případ souvisí se širší otázkou inkvizice)¹⁵².

Doba 19. a 20. století je interpretována odlišně od většinové historiografie v několika bodech. Liberální demokracie bývají kritizovány pro netečnost k pravdám víry a křesťanské mravouce (pornografie, interrupce, sexuální nevázanost a další). Také antiklerikalismus a zavádění odluky církve od státu jsou předmětem kritiky. Jako důsledek tohoto vývoje bývají interpretovány odpad od víry a všeobecný mravní úpadek, který je mezi tradicionalisty vnímán jako nepopíratelná skutečnost. Relativně kladně bývají kupodivu hodnoceny některé konzervativní autoritářské režimy¹⁵³ (Dolfuss v Rakousku, Salazar v Portugalsku, Franco ve Španělsku a další).

V dnešní době bývá kritizována politická korektnost, multikulturalismus, Evropská unie a různé lidsko-právní doktríny. Výjimkou nebývají ani staronové konspirační teorie a rozmanité spekulace (například o umělé islamizaci Evropy).

¹⁵² MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005, str. 105-106 a str. 128-136.

¹⁵³ MALÝ, R. „Katolická církev a autoritativní režimy proti totalitním tyraniím“, 15. 5. 2011, *EUportal*, dostupné na <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/7216-katolicka-cirkev-a-autoritativni-rezimy-proti-totalitnim-tyraniim.aspx>, navštíveno 12. 5. 2015.

15. FSSPX a jeho interpretace jednotlivých událostí českých dějin

Pro tradicionalisticky orientované katolíky je rozhodujícím faktorem pro zhodnocení jakékoliv historické události, společenského hnutí či politického režimu to, jaký postoj zaujímá k pravé víře a k pravé církvi. Negativně je hodnocen například příklon ke schizmatu nebo herezi, dále odpadnutí od pravé víry či zastávání ateistických a proticírkevních názorů. Dále jsou odmítány fenomény odporující křesťanské morálce: útočná válka, mocenská svévole, vykořisťování a násilí na nevinných. Za nepřijatelný je pokládán také přílišný liberalismus¹⁵⁴ a zejména je odsuzována církví nepřátelská státní politika. Rasismus a antisemitismus jsou jednoznačně odsuzovány, avšak zároveň je přece jen někdy možno nalézt subtilní protižidovské postoje mezi řadovými příznivci katolického tradicionalismu.

Předkřesťanské období českých dějin je hodnoceno víceméně neutrálně a v souladu se současnou historiografií. Vysvětlením tohoto je zejména doktrína, která rozlišuje mezi omylem zaviněným a nezaviněným. Pohané, kteří neslyšeli evangelium, mohou dle tradiční katolické nauky dojít spásy, jestliže pod vlivem Boží milosti upřímně hledají pravdu. Již podle některých církevních otců (například svatého Justina Mučedníka¹⁵⁵) mohou být v nekřesťanských náboženstvích skryta jednotlivá a roztroušená zrnka pravdy (*Logos spermatikos*). Křesťanští misionáři na našem území přejali mnohé výrazy z terminologie starých Slovanů. Jedná se o slova jako Hospodin, kněz, hřích, čaka (naděje) a jiné. Jako pravá a požehnaná je vnímána ta misie, která byla vedena nezištnou láskou a dále ta, která byla vedena výlučně nenásilnými prostředky, bez postranních úmyslů a zároveň byla pravověrná. Nejvíce je proto oceňována misijní činnost svatých Konstantina (Cyrila) a Metoděje a to hlavně proto, že oba byli velmi vzdělaní a spolu s vírou šířili dále také vzdělanost a kulturu¹⁵⁶.

Raná křesťanská éra je v tradicionalistických kruzích hodnocena velmi diferencovaně a podrobně. Je vítáno úzké spojení trůnu a oltáře a směřování k ideálu křesťanské společnosti pod křesťanským panovníkem. Velmi odsuzovány jsou však násilné činy jak moravských Mojžírovců (Svatopluk), tak českých Přemyslovců v jejich vnitřních i vnějších mocenských zápasech. V tomto období také vzniká - dle názoru většiny tradicionalistů - národní stát s hlavními atributy státní suverenity. Svatý Václav je mnohdy označován za

¹⁵⁴ *Libertas praestantissimum*, encyklika papeže Lva XIII. (papežem 1878-1903), vydána roku 1888.

¹⁵⁵ JUSTIN MUČEDNÍK *První apologie* 46 a *Druhá apologie* 10.

¹⁵⁶ STRITZKO, T. „Draží věřící, k tisícímustému výročí smrti sv. Cyrila...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 70, červen a červenec 2006, dostupné na <http://www.fsspx.cz/px007.html>, navštíveno 12. 5. 2015.

ochránce české státní svrchovanosti a v této souvislosti je připomínáno jeho úsilí o vytvoření vlastní měny¹⁵⁷.

Středověká „christianitas“ (společenské zřízení postavené na křesťanských základech) je pokládána za vzorové uspořádání společnosti, ačkoliv nemůže a nemá být v dnešních podmínkách beze zbytku kopírována. Některé atributy středověkého právního řádu (ohledně církevních i světských záležitostí) jsou samozřejmě pokládány nejen za překonané, ale také za objektivně nesprávné. Jako příklad je možno uvést tzv. boží soudy (ordály), právo útrpné, kruté tresty, nevolnictví, robota, apod. Také používání násilí ve věcech víry je odmítáno jako nesprávné, avšak zároveň je poukazováno na dobové okolnosti, kdy kacíři často používali rovněž násilné metody a tehdejší světské a duchovní autority byly nuceny na ně reagovat. Také trestání odpadlíků a těch, kteří k odpadnutí od víry sváděli, bylo původně reakcí na fakt, že tito posléze podněcovali nenávisť vůči křesťanům. Na druhé straně těsné spojení církve a státu a prohlášení pravého náboženství za státní – jsou-li k tomu vhodné podmínky – je v tradicionalistických kruzích obvykle vítáno. Dokonce existují také názory, že některé nečestné formy odvádění od pravé víry by mohly být v katolickém státě i v dnešní době předmětem právního postihu. Rovněž umělé potraty, rozvody manželství a veřejná propagace pornografie a sexuálních perverzí by měly být v katolickém státě nezákonné¹⁵⁸.

Co se týče slovanských církevních dějin, považuje většina (spíše vzdělanějších) tradičních katolíků likvidaci slovanské bohoslužby a nedobrovolnou latinizaci slovanské církve za velkou chybu, ba dokonce tragedii. Nepokládají ji však za akt teologický, ale mnohem spíše za akt politický. Papeže Štěpána V. (papežem 885-891), i další duchovní v této věci angažované, vnímají na tomto základě velice kriticky. Příčinou tohoto aktu byl podle nich především zájem německých panovníků o udržení lenní svrchovanosti nad západoslovanskými kmeny. Bavorští duchovní měli být exponenty těchto politických zájmů a papež Štěpán V. je pak vnímán jako slabý muž, který podlehl politickému nátlaku. Velké osobnosti českých církevních dějin jsou pokládány v tradicionalistických kruzích za nadčasové vzory po stránce duchovní i mravní a někteří také za pozitivní příklad harmonického souladu světských záležitostí (např. politiky) a zásad pravé víry. Mezi takové osobnosti patří svatí Cyril a Metoděj, 200 Metodějových žáků (např. Gorazd, Kliment, Naum, Angelár, Sáva), sv. Vojtěch, sv. Prokop, sv. Ludmila a sv. Václav. Většina tradicionalistů, jakožto konzervativně založených lidí, se pokládá za dobré vlastence a zdůrazňují, že být

¹⁵⁷ STRITZKO, T. „Svatý Václav – ochránce pravé víry, českého národa i naší státní svrchovanosti“, 25. 9. 2010, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁵⁸ MALÝ, R. *Je dovoleno bránit inkvizici?*, Michael s. a., Frýdek-Místek 2005, str. 150.

dobrym katolíkem neznamená nebýt dobrým Čechem¹⁵⁹. Proto také hodnotí pozitivně ty události v českých dějinách, které podle jejich mínění znamenaly utváření národního státu. Mnoho českých přemyslovských knížat a prvních českých králů je proto hodnoceno jako státnické osobnosti a zároveň také jako ochráncé pravé víry a církve. Jako příklad bychom mohli uvést Boleslava II., zvaného Pobožný, Břetislava I., zvaného „český Achilles“, Soběslava I., Přemysla Otakara I., Václava I., zvaného Jednooký, Přemysla Otakara II. (s výhradami) nebo Václava II.

Doba vlády Karla IV. bývá v tradicionalistických kruzích silně idealizována nejen jako doba národní velikosti, ale také jako doba, kdy zásady pravé víry měly normativní význam pro celou společnost. Ti, kteří mají historický přehled a hlubší znalosti církevních dějin, připomínají skutečnost, že církevní život tehdy procházel hlubokou morální krizí. Tím více je pak připomínáno, že právě tento panovník se velice zasazoval o mravní nápravu církve. Právě za Karla IV. byla do českých zemí znovu povolána inkvizice. Panovník sám tvrdě vystupoval proti kacířům, zejména proti jihočeským valdenským. Podle většinyho tradicionalistického pohledu byla perzekuce a násilí na lidech jen pro jejich přesvědčení objektivně nesprávné, avšak zároveň je argumentováno tím, že mnozí kacíři začali používat teroristických metod jako první. (Ti, kteří mají důkladné historické znalosti, vědí, že valdenští takové metody nikdy nepoužívali. Proto byl násilný postup proti nim dvojnásob špatný). V některých středověkých státech nebyli valdenští pronásledováni, pokud pouze na odlehlem venkově kázali přicházejícím zájemcům. Kladné hodnocení Karla IV. tradicionalisty se z větší části kryje s jeho hodnocením vzdělanou sekulární společností. Společenské uspořádání tehdejší doby není podle většiny tradicionalistů možné ani žádoucí dnes kopírovat. Přesto však by bylo žádoucí – pochopitelně za příhodných podmínek – aby Kristův královský majestát byl veřejně a oficiálně uznáván tak jako tehdy¹⁶⁰.

Co se týče českých duchovních myslitelů, jako byli Konrád Waldhauser, Tomáš Štítiny ze Štítného a Jan Milíč z Kroměříže, je velká část konzervativních katolíků přesvědčena o jejich pravověrnosti a bezúhonnosti. Jejich případné chyby jsou připisovány jejich lidské omylnosti. Co se týká Matěje z Janova, tam by se dle tradicionalistů daly najít výtky ohledně pravověrnosti, avšak fakt, že Matěj z Janova své omyly uznal a odvolal, jej vřazuje mezi dobré katolíky. Názor na Mistra Jana Husa není jednoznačný. Na jednu stranu zůstávají některé Husovy názory objektivně nesprávné z hlediska katolické pravověrnosti, na

¹⁵⁹ MALÝ, R. „Trochu apologie (20): Být dobrým katolíkem... znamená nebýt dobrým Čechem?“, *Immaculata* 93, září a říjen 2007, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁶⁰ MALÝ, R. „Katolický otec vlasti“, *Te Deum* 5, září a říjen 2008, dostupné na http://www.tedeum.cz/5_2008/katolicky_otec_vlasti_radomir_maly_52008.htm, navštíveno 12. 5. 2015.

druhou stranu je jeho poprava principiálně odmítána jako neopodstatněná krutost. Ti, kteří disponují hlubším vzděláním, většinou nepopírají jeho osobní integritu, statečnost a upřímnost. Bývá navíc též konstatováno, že mnohá katolická dogmata byla v jeho očích zdiskreditována falešnými interpretacemi a pohoršlivým chováním tehdejšího duchovenstva¹⁶¹.

Husitské hnutí (zejména v jeho radikální podobě) bývá tradicionalisty interpretováno vesměs tendenčně a to velice negativně. Umírněné kališnictví je hodnoceno příznivěji a diferencovaněji. Za jediný jednoznačně nesprávný názor je pokládána zásada, že přijímání pod obojí je nezbytné pro spásu jednotlivce. Jako další defekt je připomínán fakt, že se jednalo o církev schizmatickou. Řada tradicionalistů navíc uznává, že tehdejší vedení katolické církve mohlo být k některým požadavkům umírněných kališníků vstřícnější.

Doba mezi koncem husitských válek a bitvou na Bílé Hoře je v nenáboženských otázkách hodnocena podobně jako zbytek středověku. Co se týče období konfesionalismu, je sice kriticky vnímána intolerance na straně katolíků, ale zároveň jsou vehementně připomínány případy intolerance na druhé straně. Velice je zdůrazňován případ svatého Jana Sarkandra umučeného protestantskou vrchností během českého stavovského povstání¹⁶².

Pobělohorská doba je hodnocena velice diferencovaně a její údajně opomíjená pozitiva jsou hlasitě připomínána. Bývá akceptováno, že habsburští panovníci neoplývali příliš velkou láskou k českému národu. Nebývá ani popíráno, že panovnický absolutismus je ošemetný a zneužitelný. Řada katolických panovníků té doby, včetně středoevropských Habsburků, zasahovala do vnitřní svobody církve a to velice citelně. Je známo, že papež Klement XIV. roku 1773 zrušil jezuitský řád na nátlak katolických panovníků. Intolerance vůči nekatolíkům je také pokládána přinejmenším za chybu (alespoň ze současného hlediska). Jako negativní jevy tehdejší doby bývají konzervativními katolíky hodnoceny také takové fenomény jako začínající germanizace nebo utužování poddanství na venkově. Jako nesporné pozitivum bývá naopak zdůrazňován kulturní rozkvět, růst zbožnosti ve všech vrstvách a utváření zemského vlastenectví. Role katolické církve a zejména jezuitského řádu v počátcích českého národního obrození je tradiční katolickou historiografií velmi zdůrazňována. Snahy o národní emancipaci a obnovu českého státního práva jsou vnímány velice pozitivně. Odmítáno je však odkazování na husitskou dobu a ty liberální principy, které nejsou v souladu s tradicionalistickou verzí katolického učení. Takové pojmy jako

¹⁶¹ MALÝ, R. „Trochu apologie (18): Církev... a Mistr Jan Hus“, *Immaculata* 91, květen a červen 2007, dostupné na <http://immaculata.minorite.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁶² STRITZKO, T. „Draží věřící, když náš Pán Ježíš Kristus přislíbil...“, *Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X.* 132, červen a červenec 2013, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

demokracie, lidská práva nebo svoboda vyznání jsou přijímány jen v mezích určených katolickým světovým názorem v jeho konzervativní variantě.

Osvícenský racionalismus je vnímán značně kriticky stejně jako jiné soudobé fenomény: militarismus, kolonialismus, otrokářství a rasismus. Etnický nacionalismus a antisemitismus jsou teoreticky odmítány, ale jejich méně zřetelné projevy lze u některých přívrženců katolického tradicionalismu nalézt.

Role svobodných zednářů je mezi přívrženci FSSPX nejen velmi negativně vnímána, ale také výrazně přeceňována a to až na pomezí konspiračních teorií. Dosažení národní svrchovanosti je samo o sobě pokládáno za pozitivní, avšak liberální až levicové směřování meziválečného Československa je vnímáno víceméně kriticky. Mnohé chyby československé politické reprezentace bývají proto poměrně hodně zdůrazňovány jako příčina pozdějších neštěstí. Zcela odsuzovány jsou ideologie komunismu a německého nacionálního socialismu, které bývají pokládány za dvě větve jediného bezbožného světového názoru. Vysoce kriticky bývá vnímán také prezident Edvard Beneš a jako počátek komunistické nesvobody je obvykle považován již květen 1945.

Sametová revoluce bývá pokládána za promarněný okamžik, kdy bylo možné rozumně a nenásilně obnovit autentickou křesťanskou politiku. Ohledně dalšího vývoje existuje široká škála názorů – od konzervativního křesťansko-demokratického pohledu až ke zjednodušujícím teoriím o světovém spiknutí satanových služebníků. Globalizace nebo politická korektnost bývají interpretovány jako předvoj nové bezbožné totality¹⁶³ a objevují se i hesla propagující jakousi katolickou kontrarevoluci. *„Katolík má...morální povinnost dát přednost třeba i diktatuře, pokud tato ve jménu křesťanství a přirozeného mravního zákona zakazuje potraty a eutanazii, pornografii, pohlavní nevázanost a homosexuální perverzi, a všemožně podporuje tradiční rodinu a nerozlučitelnost manželství.“*¹⁶⁴

¹⁶³ MALÝ, R. „Diskusní večer: Pronásledování církve komunismem“, 19. 11. 2013, *Červenobílí*, dostupné na <http://cervenobili.cz/12918/diskusni-vecer-pronasledovani-cirkve-kunismem/>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁶⁴ MALÝ, R. „Na programu je katolická kontrarevoluce“, 18. 7. 2013, *Duše a hvězdy*, dostupné na <http://cirkev.wordpress.com/2013/07/18/na-programu-je-katolicka-kontrarevoluce/>, navštíveno 12. 5. 2015.

16. Historické a kulturní pozadí tradičního katolicismu v českých zemích

Od vyhnání Metodějových žáků z Moravy a postupného vymizení slovanské bohoslužby na našem území náleží české země kulturně a duchovně do oblasti latinského západu. Po dlouhou dobu uznávali západní křesťané věroučnou a duchovní autoritu římského biskupa (papeže). Tomuto paradigmatu zasadilo úder nejprve reformní hnutí husitské a následně protestantská reformace.

Pobělohorská doba, vedle svých stinných stránek, znamenala také rozvoj katolického barokního vlastenectví, které již z části předznamenávalo pozdější národní obrození. Přesto, jakmile nastala alespoň částečná tolerance jinověrců, dávaly vzdělanější vrstvy uvědomělých Čechů najevo, že být dobrým katolíkem pro ně znamená nebýt dobrým Čechem. Na druhé straně během 19. století mnoho zbožných katolíků a kněží bylo zároveň horlivými vlastenci. Zároveň ovšem část z nich byla spíše reformními katolíky, kteří měli s církevními autoritami i s dogmaty značné problémy.

Zde je možná dobré zmínit příklad budějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka. Ten se projevoval jako zapálený katolík, velký kazatel a upřímný vlastenec. Z této pozice vstoupil do veřejného života jako poslanec vídeňského parlamentu a zakladatel dodnes existujícího českého gymnázia v Českých Budějovicích (původně bylo ve městě jen gymnázium německé).

Za první republiky zůstala většina Čechů formálními katolíky, ale společenský a kulturní trend nebyl příliš nakloněn tradičnímu pojetí náboženství a už vůbec ne katolické církvi. Také diplomatické vztahy s papežským stolcem byly značně komplikované. Zajímavé ovšem je, že historik Josef Pekař, ačkoliv byl jen velmi vlažným katolíkem, oceňoval kulturní přínos křesťanství a hlavně katolické církvi zde připisoval velké zásluhy.

Většina českých následovníků FSSPX velice zdůrazňuje vlastenectví spolu s dalšími konzervativními hodnotami. Proti současnému trendu evropské integrace se zastává státní suverenity a valná část z nich vnímá jako důležitou vlastní měnu¹⁶⁵. Mnozí z nich jsou velkými obdivovateli prezidenta Václava Klause a to i přesto, že se donedávna označoval za ateistu¹⁶⁶ a stále se považuje za nekonfesního agnostika.

¹⁶⁵ STRITZKO, T. „Svatý Václav – ochránce pravé víry, českého národa i naší státní svrchovanosti“, 25. 9. 2010, *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.*, dostupné na <http://www.fsspx.cz>, navštíveno 12. 5. 2015.

¹⁶⁶ KLAUS, V. „Přepis živě vysílaného rozhovoru pro 'Interview BBC' o diskuzi týkající se EU“, 11. 12. 2001, *Václav Klaus*, dostupné na <http://www.klaus.cz/clanky/1418>, navštíveno 12. 5. 2015.

17. FSSPX a dějiny katolického tradicionalismu na českém území

Již na přelomu 18. a 19. století, v době osvícenství, se v reakci na různé proudy reformního katolicismu aktivoval také takzvaný katolický integralismus. Charakterizovala ho skalní oddanost papeži (ultramontanismus) a odmítání soudobých racionalistických a liberálních proudů v teologii. Odmítána byla zejména historicko-kritická metoda při výkladu Bible, odluka církve od státu a princip náboženské svobody. Politická orientace většiny integralistů byla konzervativní a legitimistická (věrnost pomazanému panovníkovi). Tyto kruhy katolického duchovenstva i laiků přivítaly konkordát z roku 1855 vydaný císařem Františkem Josefem I. Ten poskytoval katolické církvi rozsáhlá privilegia v oblasti kultury, školství a rodinného práva. Po vydání liberální ústavy roku 1867 došlo fakticky k revizi konkordátu, který byl roku 1870 vypovězen jako takový. Ke konci 19. století došlo v katolickém ideovém táboře k akceptování některých principů liberálního konstitucionalismu. Šlo zejména o institut rovnosti občanů před zákonem, dělby moci, lidových voleb a náboženské tolerance (v určitých mezích). Přesto však byl takzvaný politický katolicismus spojován se zpátečnictvím, tmářstvím, protizidovským pathosem, spikleneckými teoriemi o svobodných zednářích a podobně. Poté, co vznikly katolické politické strany, se v nich záhy začaly vytvářet integralistické frakce.

V období první republiky existovala velká skupina integralisticky orientovaných novinářů, spisovatelů a politických aktivistů tvrdě kritizujících skupinu Hradu, liberální a levicovou inteligenci a ty politiky, kteří byli sekulárně orientováni. Mezi nejznámější představitele tohoto proudu české meziválečné kultury patřili autoři jako Jakub Deml, Jan Zahradníček, Karel VI. Schwarzenberg, Jan Čep, Josef Kostohryz, Karel Schulz, Václav Renč, Zdeněk Kalista, Josef Florián, František Lazecký, Stanislav Berounský, Bedřich Fučík, Jan Scheinost, R. I. Malý, Ladislav Jehlička, Jan Hertl, Rudolf Voříšek, Václav Rýněš, Josef Talacko, Jan Rey, Ladislav Švejcar nebo Jaroslav Durych. Někteří z těchto se výrazně veřejně angažovali v období pomnichovské druhé republiky, kdy se vina za národní tragedii připisovala skupině Hradu, ale také židům a politické levici. Za nacistické okupace pracovalo v českém odboji mnoho praktikujících katolíků, z nichž mnozí měli velice blízko k tradicionalistickým pozicím.

Po převzetí moci komunistickou stranou roku 1948 bylo mnoho tradicionalisticky orientovaných kněží, teologů, řeholníků i laiků zapojeno do aktivit takzvané podzemní církve, jedné z prvních opozičních struktur v komunistickém Československu. V těchto

strukturách však byli na jedné lodi také s ekumenicky a reformně orientovanou katolickou inteligencí. Nejvýznamnějším představitelem tohoto proudu byl tajně vysvěcený světicí biskup PhDr. Felix Maria Davídek. Ten však byl zaměření výrazně reformního. Reformní křídlo podzemní církve překračovalo tu a tam hranice vytyčené kanonickým právem. Došlo k vysvěcení několika ženatých mužů a dokonce určitého počtu žen. Zatímco vysvěcení ženatí muži mohli být přiřazeni k východnímu ritu, svěcení žen prohlásila římská kurie za neplatné. Od roku 1967 působilo v rámci podzemní církve také hnutí Koinótés. Toto uskupení mělo také svůj tajný vzdělávací a osvětový program a tvořilo tedy jakousi „paralelní polis“ již před vznikem Charty 77¹⁶⁷.

Také katolická mládež byla již v padesátých letech zčásti zapojena do sporadického hnutí odporu proti režimu a někdy vstupovala také do ozbrojených odbojových skupin, jako byly Hory Hostýnské působící na Holešovsku a Bystřicku mezi lety 1948-51 a Černý lev 777 působící v jižních a východních Čechách až do poloviny padesátých let¹⁶⁸. Také v Chartě 77 existoval směr konzervativně křesťanského zaměření reprezentovaný skupinou okolo PhDr. Václava Bendy. Některé pozdější opoziční iniciativy jako České děti, Hnutí za občanskou svobodu a Demokratická iniciativa byly z významné části prolunty s katolickou nebo přinejmenším křesťanskou větví disentu. Po listopadu 1989 tento ideový proud vyústil v založení stran, jako byla Občanská demokratická aliance nebo Křesťanskodemokratická strana v čele s výše zmíněným Václavem Bendou a později také neparlamentní Konzervativní strana. Tradičně orientovaní katolíci působili také v řadách ODS a stran, které z ní vzešly. Někteří katoličtí tradicionalisté spoluzaložili ve svobodných poměrech také vzdělávací a kulturní think tank pod názvem Občanský institut.

Jiná ostřeji vyhraněná část tradicionalisticky orientované katolické veřejnosti se v podmínkách čerstvě nabyté svobody svezla na vlně patetického nacionalismu, antisemitismu, xenofobie a konspiračních teorií. Do této skupiny lze zařadit občanské iniciativy jako je Akce D. O. S. T., Národní myšlenka a Národní alternativa a pak politické strany jako NE Bruselu-Národní demokracie (dříve Právo a Spravedlnost), Národní sjednocení a dnes již zrušená Národní strana. Tyto tendence je možné najít také u části členské základny euroskeptické Strany svobodných občanů.

Mezi veřejně známé osobnosti tradičně katolického zaměření patří mimo jiné politický aktivista a komentátor MUDr. Roman Joch nebo novinářka Michaela Freiová. Napravo od nich je veřejně známý historik PhDr. Radomír Malý, novinář a poradce exprezi-

¹⁶⁷ FIALA, P., HANUŠ, J. *Skrytá církev*, CDK, Brno 1999.

¹⁶⁸ RADOSTA, P. *Protikomunistický odboj*, Egem, Praha 1993, str. 97-107.

denta Václava Klause Petr Hájek, komentátor a občanský aktivista Mgr. Michal Semín, bývalý úředník a manažer Ladislav Batora nebo jiný novinář a aktivista Adam Benjamin Bartoš. Také lékař a spisovatel Prof. Václav Vojtěch Tošovský zaujímal řadu konzervativních postojů (1912-2007).

18. Osobnost Bernarda Felaye

Bernard Felay se narodil ve Švýcarsku 12. 4. 1958. Do semináře Bratrstva vstoupil roku 1977. V červnu 1982 přijal kněžské svěcení od arcibiskupa Lefebvra. V následujících letech patřil mezi nejbližší Lefebvroy spolupracovníky.

Bernard Felay je současným nejvyšším představeným FSSPX. Felay má velkou zásluhu na navázání oficiálních rozhovorů mezi Bratrstvem a papežskou kurií. Nejvyšším dosavadním úspěchem tohoto dialogu bylo zrušení exkomunikace Felaye i tří dalších biskupů vysvěcených Lefebvrem v červnu 1988 bez papežské licence. Kněžské bratrstvo však nadále postrádá kanonický status a liturgické úkony prováděné jeho členy nadále platí v oficiálních církevních kruzích za nedovolené. „*Snětí exkomunikace...nezměnilo právní postavení Bratrstva sv. Pia X., kterému se...nedostalo žádného kanonického uznání v katolické církvi. Ani tito čtyři biskupové...nemají žádné kanonické postavení v církvi a nevykonávají v ní dovořeně žádnou službu.*“¹⁶⁹ (Rozdíl mezi neplatným a nedovoleným lze ukázat velmi dobře například na svátosti křtu: křest udělený nedovoleně je i tak platnou a neopakovatelnou svátostí).

Po onom osudovém biskupském svěcení v roce 1988 a následné exkomunikaci Felay na jednu stranu hájil Lefebvrovo stanovisko, ovšem na druhé straně vnímal rozkol jako velké neštěstí a vítal vůli ke vzájemným rozhovorům. Generálním představeným bratrstva byl Felay ustanoven v červenci 1994. V případě biskupa Williamsona zaujímal Felay stejné stanovisko jako Vatikán¹⁷⁰.

Felayovy názory v teologických otázkách patří v rámci tradicionalismu k těm relativně umírněným. I tak ale Felay zaujímal výrazně kritické stanovisko k nedávnému blažhořečení zesnulého papeže Jana Pavla II. (papežem 1978-2005). Ještě kritičtěji vnímá Felay osobu nového papeže Františka (papežem od roku 2013), kterého výslovně řadí mezi modernisty (modernista = označení reformních katolíků na začátku 20. století). Mezi kontroverzní Felayovy názory patří rovněž spojování židů, svobodných zednářů a modernistů s útoky proti církvi¹⁷¹.

¹⁶⁹ ŠTIVAR, J. B. „Tradiční liturgie“, *Provincie kapucínů v České republice*, dostupné na <http://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/112-duchovni-potrava/soucasnost/633-tradicniliturgie>, navštíveno 10. 5. 2015.

¹⁷⁰ „Mons. Fellay: Antisemitismus nemá v Bratrstvu sv. Pia X. místo“, 3. 2. 2009, *RadioVaticana.cz*, dostupné na <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10774>, navštíveno 10. 5. 2015.

¹⁷¹ „Hlava lefebvrístů: Židé jsou nepřátelé církve. Mluvčí Svatého stolce: Je to nepřijatelné tvrzení“, 19. 1. 2013, *ChristNet.cz*, dostupné na http://www.christnet.cz/zpravy/24911/hlava_lefebristu_zide_jsou_nepriatele_cirkve_mluvci_svate_ho_stolce_je_to_neprijatelne_tvrzeni.url, navštíveno 10. 5. 2015.

19. Kauza světícího (světící biskup znamená: biskup, který světi duchovní, ale nespravuje diecézi) biskupa Richarda Williamsona

Krátce po tom, kdy byla v lednu roku 2009 papežem Benediktem XVI. (papežem 2005-2013) sňata exkomunikace ze 4 biskupů, které roku 1988 vysvětil arcibiskup Marcel Lefebvre bez papežského souhlasu, se na tento papežův čin snesla vlna kritiky z mnoha stran. (Jan Pavel II. exkomunikaci 4 biskupů provedl, Benedikt XVI. exkomunikaci sňal).

Tato kritika se zvedla zejména proto, že jeden z dotyčných biskupů – Richard Williamson – vstoupil do povědomí širšího okruhu veřejnosti svými kontroverzními výroky a názory. Mnoho kritických hlasů pocházelo z židovského prostředí, poněvadž Williamsonovy názory se mimo jiné týkaly popírání obecně přijímaného rozsahu holocaustu a existence plynových komor. (Jelikož však exkomunikace a její zrušení nijak nesouvisely s Williamsonovými názory, mnozí židovští představitelé - například americký rabín Jehuda Levin - se papeže zastali¹⁷²). Navíc jak papež, tak dokonce i FSSPX odsoudili příslušné kontroverzní Williamsonovy výroky. Papež navíc oficiálně žádal, aby se Williamson za své výroky omluvil. Omluva byla zveřejněna v dokumentu vydaného Papežskou komisí Ecclesia Dei z 26. února roku 2009. Jak Římská kurie, tak většina židovských představitelů nejsou však s Williamsonovou omluvou úplně spokojeni¹⁷³, jelikož v ní Williamson výslovně neříká, že své mínění o šoa přehodnotil - o což byl papežem žádán. Současný hlavní představitel FSSPX Bernard Fellay rovněž považoval omluvu za nedůslednou¹⁷⁴ a pohrozil Williamsonovi vyloučením z FSSPX, pokud radikálně nepřehodnotí svá tvrzení.

Richard Williamson se narodil v anglickém Buckinghamshire jako syn obchodníka. Nejprve navštěvoval Winchester College a následně studoval literaturu na Cambridžské Universitě. Poté krátce působil v africké Ghaně jako učitel. Mezi lety 1965-1970 vyučoval na londýnské škole sv. Pavla, kde byl mezi studenty velmi oblíben. Roku 1971 konvertoval od anglikanismu ke katolické církvi. Právě v té době se zakládalo kněžské bratrstvo svatého Pia X., do kterého Williamson vstoupil velmi záhy. Po absolvování duchovního semináře FSSPX ve švýcarském Écône byl roku 1976 vysvěcen arcibiskupem Lefebvrem na kněze. Během 80. let působil na seminářích Bratrstva ve Spojených státech. (Williamson mlu-

¹⁷² „Ortodoxní rabín Levin se zastává papeže a jeho snahy o smír s tradicionalisty“, 9. 2. 2009, *RadioVaticana.cz*, dostupné na <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10801>, navštíveno 11. 5. 2015.

¹⁷³ „Vatikánský mluvčí: Omluva biskupa Williamsona je nedostačující“, 27. 2. 2009, *RadioVaticana.cz*, dostupné na <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10896>, navštíveno 11. 5. 2005.

¹⁷⁴ „Představený Bratrstva sv. Pia X.: Omluva mons. Williamsona nestačí“, 1. 3. 2009, *RadioVaticana.cz*, dostupné na <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10906>, navštíveno 11. 5. 2015.

ví plynne čtyřmi jazyky). Během června 1988 arcibiskup Marcel Lefebvre - i přes varování autorit - na vlastní pěst vysvětil 4 nové biskupy (také R. Williamsona), aby jeho dílo záchrany tradiční bohoslužby a vzdělávání kněžstva mohlo pokračovat. Tímto aktem upadli Lefebvre, jeho spolusvětitel brazilský biskup Antônio de Castro Mayer a nově vysvěcení biskupové do automatické exkomunikace, která byla vzápětí potvrzena. Biskup Williamson poté působil v různých střediscích FSSPX po celém světě.

Williamsonovy názory vzbuzují ve veřejném mínění odmítavé reakce jednak kvůli jejich extrémně konzervativnímu charakteru, jednak kvůli práci s nepodloženými spekulacemi a jednak z důvodu jeho protizidovských postojů. V listopadu 2008 natočila Švédská televize rozhovor s Williamsonem, v němž Williamson popíral existenci plynových komor v nacistických koncentračních táborech a tvrdil, že dle jeho názoru v těchto táborech zahynulo celkem 200 nebo 300 tisíc Židů (oficiálně je však uváděno 6 milionů)¹⁷⁵. V Německu, kde je popírání šoa trestným činem se sazbou až do 5 let trestu odnětí svobody, mu za toto vyjádření hrozí dokonce trestní stíhání.

Mezi další kontroverzní Williamsonovy názory patří jeho ultrakonzervativní stanovisko ke genderovým rolím. To se týká jak vzdělávání, tak například i oblékání dle pohlaví. Dále jsou známa i jeho vyjádření v duchu staronových teorií žido-zednářského spiknutí, kterému připisuje též vinu za nynější církevní krizi. Církev by měla dle Williamsona k Židům přistupovat s jednoznačně misijním záměrem. Williamson také obhajoval konspirační teorie ohledně atentátu na amerického presidenta J. F. Kennedyho nebo o teroristických útocích z 11. září 2001.

Williamsonova teologická pozice je konzervativní i v rámci FSSPX. Odmítá jakýkoliv kompromis se Svatým stolcem a od vedení katolické církve požaduje radikální přehodnocení celého vývoje po II. vatikánském koncilu. V říjnu 2012 byl Williamson vyloučen z Bratrstva pro hrubé porušení řádové disciplíny.

¹⁷⁵ „Izraelští rabíni žádají od biskupa popírajícího holokaust omluvu“, 29. 1. 2009, *ChristNet.cz*, dostupné na <http://www.christnet.cz/zpravy/17212/izraelsti-rabini-zadaji-od-biskupa-popirajiciho-holokaust-omluvu.ur>, navštíveno 11. 5. 2015.

20. Sedisvakantismus jako krajní pozice uvnitř tradicionalistického proudu

Dilema mnohých konzervativních katolíků mezi imperativem poslušnosti vůči papeži a svým vlastním pojetím toho, co je katolické, vedlo některé z nich k popření legitimacy pokoncilních papežů¹⁷⁶. Existuje určitá škála doktrinárních odstínů mezi různými skupinami tzv. sedisvakantistů (*sede vacante* = uprázdněný stolec). Největší a nejtypičtější verze tohoto proudu tvrdí, že od roku 1958 nemá církev řádného papeže. Linie svěcení u rozmanitých směrů sedisvakantismu se sbíhají u osoby vietnamského arcibiskupa jménem Ngô Dinh Thuc (1897-1984)¹⁷⁷, který byl shodou okolností bratrem Ngô Dinh Diêma, prezidenta Jižního Vietnamu. Kvůli této „nouzové situaci“ je hnutí sedisvakantistů rozptýlené do jednotlivých komunit okolo kněze poskytujícího svátosti a vysluhujícího mše. Sedisvakantisté jsou většinou náchylní vidět současnou „církevní krizi“ jako důsledek tajného spiknutí (komunistů, zednářů, židů aj.) a proto u nich není výjimkou celkové konspirační vidění světa¹⁷⁸.

Stoupenci této varianty tradicionalismu se ostře vymezují nejen proti pokoncilnímu katolicismu, ale také proti FSSPX, jehož obhajobu tradice pokládají za nedůslednou, nedostatečnou a pokryteckou¹⁷⁹. Jejich komunity bývají velice uzavřené a jejich bohoslužby nepřístupné veřejnosti¹⁸⁰. Také jejich tiskoviny bývají někdy striktně interní. Sedisvakantistické skupiny jsou často výrazně milenalistické, tedy očekávající brzký příchod Krista k poslednímu soudu. Současný světový vývoj je v jejich pojetí často vnímán ve znamení mobilizace všech světských a duchovních sil nepřátelských Kristu a jeho království. Podle této teologie existují striktně jen dvě alternativy, to jest stát na straně Krista nebo ďábla¹⁸¹. Atmosféra v tomto hnutí bývá oproti FSSPX více autoritářská nebo dokonce totalitní. To znamená, že je zde větší tendence k indoktrinaci a menší respekt k osobnímu mínění. V jednotlivých komunitách se může vytvářet také vysoká závislost na konkrétním duchovním pastýři, zvláště pokud je tento výraznou osobností. Kvůli uzavřenosti a decentralizovanému charakteru hnutí může tu a tam docházet k jevům kontroverzním i z hlediska tradiční katolické věrouky a mravouky.

¹⁷⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*, Portál, Praha 2004, str. 54.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 55.

¹⁷⁹ MRÁZEK, M. „Římskokatolické alternativy I.“, *Dingir* 1 (4), prosinec 1998, dostupné na http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1998_4/clanky/D1998_4_06.html, navštíveno 11. 5. 2015.

¹⁸⁰ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*, str. 54.

¹⁸¹ MRÁZEK, M. „Římskokatolické alternativy I.“, *Dingir* 1 (4), prosinec 1998, dostupné na http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1998_4/clanky/D1998_4_06.html, navštíveno 11. 5. 2015.

Sedisvakantisté pokládají dnešní katolickou církev za objektivně a napesto nekatolickou a nepravověrnou a na její členy pohlížejí jako na odpadlé nebo přinejmenším oklamané. Představitelé sedisvakantistického hnutí a obhájci jeho postojů se daleko více vymezují vůči katolíkům, kteří nesdílí jejich postoje nežli vůči okolnímu sekulárnímu světu. Oproti FSSPX bývají u sedisvakantistů častější kreacionistické názory. Výklad některých méně podstatných bodů církevní tradice (letopočet od narození Krista, životy svatých aj.) nebo událostí církevních dějin bývá fundamentalističtější nežli u FSSPX a jiných umírněnějších tradicionalistů. Existuje také velmi nejasná „šedá zóna“ mezi lefebvrovským tradicionalismem a sedisvakantismem. Mnoho duchovních i laiků z FSSPX se ocitá na tomto tenkém ledě a je velmi nesnadné určit, který postoj už je anebo ještě není sedisvakantistický.

Zárodky sedisvakantistických postojů na našem území se objevovaly spolu s ostatními tradicionalistickými postoji již v období komunistické nesvobody zejména v prostředí tzv. podzemní (skryté) církve. Po listopadu 1989 byl u nás sjednocující autoritou jednotlivých sedisvakantistických komunit biskup Oliver Oravec (1941-2014), Slovák, dlouholetý emigrant v USA¹⁸². Největší místní uskupení sedisvakantistů se nacházelo v Jablonci nad Nisou, kde se konaly bohoslužby jen pro zvané. Někteří z těchto jabloneckých sedisvakantistů byli sdruženi ve Společnosti Karla IV. vydávající časopis *Trident*, určený výhradně příslušníkům komunity. Tato tiskovina obsahovala mnoho spikleneckých teorií¹⁸³.

Bylo by možné vidět určitou analogii mezi těmito sedisvakantisty a jedním z proudů radikálního protestantismu (učednické tradice) a to tzv. uzavřenými bratry (darbisté). I tento směr je totiž charakterizován extrémní uzavřeností vůči okolnímu světu.

Čeští sedisvakantisté vstoupili do obecnějšího povědomí v souvislosti s případem profesora na jilemnickém sportovním gymnáziu Jiřího Aubrise, kde vyučoval český jazyk, občanskou výchovu a dějepis. Příklad se odehrál na jaře roku 2000. Názory tohoto učitele vyznívaly pro mnohé studenty a jejich rodiče nezvykle až fanaticky. Okolo tohoto případu propukla jakási morální panika. Probíhaly mimořádné třídní schůzky a zaznívaly požadavky na odchod profesora z gymnázia. Mezi rodiči a veřejností se začalo mluvit o jakési sektě bez bližšího určení. V případě se angažoval známý religionista a expert na nová náboženská hnutí Zdeněk Vojtíšek. Snažil se mírnit postoje obou stran. Zdeněk Vojtíšek upozornil také na nepřítomnost základních znaků sekty - slepá závislost na mimořádné osobní

¹⁸² VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*, str. 54

¹⁸³ Tamtéž, str. 55.

autoritě. Zároveň však potvrdil, že se zde nacházejí takové fenomény jako černobílé vidění světa, teorie spiknutí nebo slovní útoky na nositele odlišných názorů. Uvedl také, že zde panuje tvrdá kritika židů, ale spíše nežli o antisemitismus se jedná o antijudaismu, tedy vymezení náboženské, nikoliv rasové. Do případu se zapojilo také Ministerstvo školství, Česká školní inspekce, Pedagogicko-psychologická poradna, dokonce i policie, a to především kvůli anonymnímu telefonátu, kterým bylo vyhrožováno třídní učitelce, pokud „půjde proti Aubrisovi“. Aubrisovi bylo také vytýkáno, že jednoho ze studentů získal do své „sektu“¹⁸⁴.

Jiří Aubris nikdy nespécifikoval svou náboženskou příslušnost jinak nežli jako katolickou. Aubrisovy názory Zdeněk Vojtíšek shrnul takto: „*Pan profesor Aubris se hlásí k takzvaným sedisvakantistům, kteří mají za to, že dnešní katolická církev dovedla katolíky na scestí a považují ji proto za nástroj zla. Nazývají ji Wojtylovou sektou. Skupina vydává časopis Trident, do něhož přispívá i Jiří Aubris. Pro časopis je charakteristický extrémní konzervatismus a překvapivě černobílý pohled. Všichni hledí zpátky, k minulým časům, i na složité otázky jsou dávány velmi jednoduché odpovědi. Okruh témat je poměrně prostý: římsko-katolická církev, ale také protestanti, pravoslavní a další křesťané jdou špatnou cestou, Židé jsou nepřátelé katolické církve a zednáři inspirátory mnoha spiknutí a negativních jevů v současném světě*“.¹⁸⁵

Jako jeden z nápadných názorů profesora J. Aubrise lze uvést ostrý odsudek homosexuality (nazývá ji sodomií). Jde prý o „*hřích do nebe volající o pomstu, nejzavrženější podobu hříchu smilstva vedle bestiality – pohlavního obcování se zvířaty*...“¹⁸⁶. Další svérázné názory se týkaly například Michaila Gorbačova, který prý „*je masový vrah*“¹⁸⁷ a Oskara Schindlera, který prý „*byl jednoznačně fašista*“¹⁸⁸.

Kromě výše zmíněných názorů bylo prof. Aubrisovi také vytýkáno, že ve svých hodinách nedává dostatečný prostor k diskusi. Zdeněk Vojtíšek mimo jiné upozorňoval na důležitost profesionálního odstupu od vlastních subjektivních názorů při práci učitele. Doporučil profesoru Aubrisovi, aby se během svých hodin vyvaroval některých kontroverzních témat a vedení školy zase, aby respektovalo svobodu náboženského přesvědčení.

Je nutno zmínit, že profesor Aubris odsoudil anonymní výhružný telefonát. Zdeněk Vojtíšek k tomu řekl: „*Sedisvakantisté touží být dobrými katolíky a myslím, že nejsou*

¹⁸⁴ JELÍNEK, J. „Ohrožuje naše děti, říkají rodiče o profesorovi“, 31. 3. 2000, *Mladá fronta DNES* 11, str. 1 a 6, dostupné v archivu Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

pravděpodobnými pachateli tohoto anonymu. Ale pokud čtete Tridenty, vyplývá z nich nenávistná atmosféra. Každý, kdo není sedisvakantista, je hlupák, všechno, co říká, jsou bláboly, všichni jsou zaslepeni, jsou tam prostě opravdu tvrdá slova, která dávají najevo, že v té skupině je nenávist“.¹⁸⁹ Aubris odmítl výtku ohledně nenávisti s poukazem na to, že je křesťan. Z. Vojtíšek v reakci na to svůj komentář upřesnil „Nejde ani tak o to, jestli někdo je, nebo není křesťan, ale o pocit jistého ohrožení v rychle se měnícím moderním světě. Ony překotné změny vnímají sedisvakantisté negativně. Složitý svět pak démonizují, což se může projevat až nenávistí“.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

21. Kněžské bratrstvo svatého Petra jako alternativní forma tradicionalistického postoje

Po nedovolené konsekraci čtyř nových biskupů arcibiskupem Lefebvrem v létě 1988 a následné exkomunikaci všech účastníků tohoto aktu odmítli někteří kněží z řad FSSPX pokračovat ve „schizmatu“ a žádali papeže Jana Pavla II. o schválení kanonického statutu nově založeného Kněžského bratrstva svatého Petra (FSSP) a bylo jim vyhověno. Nová organizace chtěla být jakousi spojnicí mezi Římem a bezradnými katolíky. Deklarovali tedy svou bezpodmínečnou poslušnost vůči papeži, i když s ním otevřeně nesouhlasili. „*Především – a na to poukazují v našem erbů papežské klíče – je důležitá naše zvláštní věrnost k nástupci sv. Petra a církevní hierarchii*“.¹⁹¹

Oproti FSSPX, které klade na první místo věrnost tradici, zdůrazňují představitelé FSSP trvající jednotu církve a jednotnou katolickou identitu.

Dnešní FSSP se vyhýbá ostré konfrontaci s „modernisty“ a nevynechává se vůči hlavnímu proudu současného katolicismu do té míry a tak hlasitě jako FSSPX. Veřejně deklaruje, že chce usilovat o naplňování křesťanské dokonalosti za pomoci specifického charismatu předkoncilní liturgie a tradičnějších katolických forem zbožnosti.

Roku 2007 papež Benedikt XVI. rozšířil pravomoc sloužit mši v předkoncilním ritu i mimo rámec FFSP. Od té doby smí kterýkoliv farní kněz s vědomím místního biskupa užít předkoncilní liturgie, ačkoliv tato má stále status výjimečné formy římského ritu¹⁹².

Podle údajů z října 2011 mělo FSSP 392 členy - 228 kněží, 10 jáhnů a 154 semináristy a to ve 117 diecézích po celém světě. Laických přívrženců FSSP bylo evidováno 3487¹⁹³. Bratrstvo je členěno do územních jednotek se statutem distriktů nebo regionů. V současnosti má FFSP tři distrikty a dva regiony. Zakladatelem a prvním generálním představeným tohoto Bratrstva byl Josef Bisig. Současným, v pořadí třetím generálním představeným je od roku 2006 Američan John Berg.

Bratrstvo má dva kněžské semináře: jeden v bavorském Wigratzbad-Opfenbachu a druhý v Nebrasce v USA.

Jako zajímavost lze uvést, že roku 2008 byl na kněze v prostředí FSSP vysvěcen známý novozélandský sportovec Antony Sumich.

¹⁹¹ CONRAD, S. „Obnova z živé tradice“, *Klíč* 1 (1), prosinec 2014, dostupné na http://www.cz/wp-content/uploads/2014/12/Klic_1.pdf, navštíveno 8. 5. 2015.

¹⁹² *Summorum Pontificum*, apoštolský list papeže Benedikta (papežem 2005-13), vydán r. 2007.

¹⁹³ „Priestly Fraternity of St. Peter“, *Wikipedia*, dostupné na http://en.wikipedia.org/wiki/Priestly_Fraternity_of_St._Peter, navštíveno 8. 5. 2015.

22. Hnutí Una Voce jako další příklad umírněného tradicionalismu

Mezinárodní federace Una Voce (Jedním hlasem) byla založena v Curychu roku 1967 na základě spojení několika národních sdružení vzniklých okolo roku 1965. Jedná se o celosvětovou laickou organizaci na obranu předkoncilního mešního ritu a jiných tradičních forem zbožnosti. Do těchto snah byl také zapojen norský psychiatr Borghild Krane (1906-1997) a německý filosof Dietrich von Hildebrand (1889-1977)¹⁹⁴.

Na rozdíl od FSSPX a FSSP nevedlo toto hnutí přímou polemiku proti Druhému vatikánskému koncilu a jeho závěrům¹⁹⁵. Přesto se však tato organizace vždy stavěla spíše rezervovaně k ekumenickým a mezináboženským kontaktům a kritizovala mnohé aspekty těchto snah¹⁹⁶.

Hnutí Una Voce se soustředilo především na vnitrocírkevní reflexi v otázkách katolické autenticity některých trendů, které do katolické církve pronikly po koncilu. Mezi takové fenomény, které tito umírnění tradicionalisté vnímali silně kriticky, je možné zařadit například charismatickou obnovu. V mnohých otázkách nacházejí tito loajální tradicionalisté společnou řeč s mariánskými hnutími, která také odmítají vše, co chápou jako „nadbíhání protestantům“.

K této verzi tradicionalistického postoje patří také kritický pohled na současnou společnost, jednak co se týče jejího sekulárního charakteru a jednak co se týče její hodnotové neukotvenosti. I tyto katolíky charakterizují konzervativní názory na sexuální morálku, rodinu, výchovu dětí a podobně. Na rozdíl od tradicionalistů majících původ v Lefebvrově hnutí bývají tito více otevření, přístupní diskusím a méně fundamentalističtí.

¹⁹⁴ ZOUHAR, D. „Kdo jsme“, *Una Voce Česká republika*, dostupné na <http://una-voce.cz/kdo-jsme/>, navštíveno 9. 5. 2015.

¹⁹⁵ „Pozice Společnosti Bratrstva sv. Pia X“, *Una Voce*, dostupné na <http://www.unavoce.cz/pozice-spolecnosti-bratrstva-sv-pia-x/>, navštíveno 9. 5. 2015.

¹⁹⁶ „Hranice mezi pravdou a omylem je třeba respektovat“, *Una Voce*, dostupné na <http://www.unavoce.cz/hranice-mezi-pravdou-a-omylem-je-treba-respektovat/>, navštíveno 9. 5. 2015.

23. Analogie mezi katolickým tradicionalismem a obdobnými fenomény v jiných křesťanských tradicích

Také mezi ostatními křesťany docházelo nebo dochází k úzkostným reakcím na změny považované za bezprecedentní a ohrožující podstatu dané tradice. Již na přelomu 18. a 19. století a i v následujícím období docházelo v tehdejších Pruském království k velkému odporu ortodoxních luteránů ke státem podporované církevní unii luterské a reformované církve. Dědicové těchto „staroluteránů“ dodnes tvoří nezávislou denominaci se sídlem v německém Hannoveru.

Jiným případem obrany konzervativních postojů může být založení tzv. staroreformované církve v Dolním Sasku r. 1838. Zde hrál roli především odpor skalních kalvinistů ke všemu, co se jen trochu blížilo liberální teologii. Rovněž ve 20. století jak mezi luterány, tak mezi reformovanými docházelo k rozkolům ohledně míry věrnosti tradici.

V Severní Americe došlo na přelomu 19. a 20. století v rámci tzv. evangelikálního (probuzeneckého) hnutí ke vzniku teologického směru zvaného fundamentalismus. Termín „fundamentalismus“ byl nově použit právě tehdy a neměl tudíž ještě negativní konotaci. Fundamentalisté odmítali především historicko-kritickou metodu při výkladu Bible, trvali na jejím doslovném znění a ostře polemizovali s přírodovědnou evoluční teorií¹⁹⁷. (Zde je nutno podotknout, že v dnešní době dochází někdy – zejména tedy v sekulárním prostředí – k zaměňování termínů *evangelikál* a *fundamentalista*. Ovšem podstatná část evropských evangelikálů je vůči fundamentalismu značně kritická a není tudíž rozhodně vhodné tyto termíny volně zaměňovat¹⁹⁸).

Také v tzv. učednické tradici nebo v adventistickém hnutí dochází někdy k ostré kritice „vlažného“ nebo nekřesťanského okolí nebo k demonstrativnímu a patetickému naříkání nad hříšností světa. V některých proudech řazených k učednické tradici dochází k projevům sektářské uzavřenosti a černobílého pojetí světa¹⁹⁹.

Během 20. století i v pravoslavném prostředí probíhala dramatická výměna názorů mezi křídly reformními a těmi striktně konzervativními. Jedním z ohnisek sporu bylo „otevírání se ekumenismu“ v jednotlivých národních pravoslavných církvích. Určitá část pravoslavných teologů, hierarchů i věřících chápala ekumenické snahy jako zradu dědictví otců. Jiným jablkem sváru byla reforma církevního kalendáře. Některé pravoslavné církve

¹⁹⁷ HORYNA, B. „Fundamentalismus křesťanský“. In: PAVLINCOVÁ, H., HORYNA, B. (eds.) *Judaismus-Křesťanství-Islám*, Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2003, str. 297.

¹⁹⁸ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*, Portál, Praha 2004, str. 81-82.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 62-65, 82-87, 93-96.

přistoupily ke gregoriánskému kalendáři v případě nepohyblivých církevních svátků. Malá část - například Finská pravoslavná církev - přešla ke gregoriánskému kalendáři kompletně. Jednou z forem pravoslavného tradicionalismu je proto takzvané starokalendářní hnutí. Tento směr zahrnuje, tak jako u katolického tradicionalismu, širokou škálu postojů. Některé z těchto postojů pokládají věřící a představitelé oficiálních pravoslavných církví za ortodoxní a právoplatné, i když chybné. Do této skupiny starokalendářníků patří například *Svatý synod v ohrazení* ustavený v Řecku roku 1979 biskupem Kypriánem. V březnu roku 2014 se tato organizace sjednotila s Řeckou pravoslavnou starostylní církví, která zastává stejnou linii. (Tato větev starokalendářního hnutí působí i na našem území)²⁰⁰. Existují ovšem také takové skupiny starokalendářníků, které současnou oficiální pravoslavnou církev vnímají jako odpadlou a heretickou. Podobně jako v katolickém tradicionalismu lze i zde nalézt silně kritický pohled na dnešní dobu a také některé radikální názory včetně konspiračních teorií. V řadě regionů se dokonce konzervativní náboženské názory mohou někdy prolínat s nacionalistickými, popřípadě xenofobními postoji.

²⁰⁰*Orthodoxia christiana*, dostupné na <http://www.orthodoxiachristiana.cz>, navštíveno 9. 5. 2015.

24. Pohled mainstreamového katolicismu na FSSPX

Většina katolíků, od laiků až po teology a vysoké duchovenstvo, změny nastolené Druhým vatikánským koncilem nějakým způsobem akceptovala. Tam, kde jsou znalosti většinového katolictva o Bratrstvu povrchní, bývá na FSSPX nahlíženo jako na zpátečníky, popřípadě fanatiky.

Mezi teology a hierarchy bývá postoj k Bratrstvu různý, jednak podle názorové orientace toho kterého posuzovatele a jednak podle míry tolerance a empatie. K významným teologům, disponujícím vstřícnějším postojem k FSSPX, patřil kardinál Joseph Ratzinger, pozdější papež Benedikt XVI. (papežem 2005-2013). Právě s tímto papežem započaly oficiální rozhovory mezi Svatým stolcem a FSSPX.

Tato vstřícnost byla naopak předmětem kritiky ze strany například Hanse Kunga. Problematikou Bratrstva a jeho vztahů k církevní autoritě se hodně zabýval významný francouzský teolog, účastník Druhého vatikánského koncilu, Yves Congar. (Tento teolog se kromě této problematiky také velmi angažoval v katolicko-pravoslavném dialogu). Congar byl na jedné straně schopen chápat motivy, které vedly Lefebvra a jeho následovníky k jednání problematickému z hlediska kanonického práva.

Na druhé straně však hájil Congar reformy církve a snažil se přesvědčit pochybní katolíky, že změny, ke kterým na koncilu došlo, jsou v souladu s pravověrnou tradicí církve²⁰¹. Jablkem sváru mezi katolickými tradicionalisty a jejich odpůrci bývá princip náboženské svobody. Zatímco tradicionalisté zde vidí nebezpečí relativismu a rozměňování pravdy o Kristu, jejich oponenti tuto výtku odmítají. „...*sám Bůh dal lidstvu poznat cestu, po níž lidé, když mu slouží, mohou dosáhnout v Kristu spásy a blaženosti. Věříme, že toto jediné pravé náboženství je uskutečněno v katolické a apoštolské církvi... Všichni lidé pak mají povinnost hledat pravdu... a poznanou pravdu přijmout a zachovávat*“.²⁰² Pokoncilní teologie však přidává důraz „*že pravda nevznáší svůj nárok jinak, než silou pravdy samé*...“²⁰³. Princip náboženské svobody tedy nestojí v opozici proti mravní povinnosti vůči pravdě. Hranice této svobody jsou jen ve stejném nároku druhého člověka.

Také u dalších dekretů posledního koncilu (tedy Druhého vatikánského) – například o ekumenismu (*Unitatis redintegratio*, 1964) nebo o vztahu Církve k nekřesťanským náboženstvím (*Nostra aetate*, 1965) – se nynější vedení církve snaží poukazovat na jejich

²⁰¹ CONGAR, Y. Challenge to the Church. *The case of archbishop Lefebvre*, Veritas Publication, Dublin 1976.

²⁰² *Dignitatis humanae*, dekret II. vatikánského koncilu (1962-65), vydán roku 1965.

²⁰³ Tamtéž.

soulad s tradičním církevním učením. Přesto však někteří teologové požadující hlubší změny a mající problém s církevními autoritami, nemají pro tradicionalistické námitky pochopení a mnohé tradiční katolické doktríny zpochybňují. Tolerance těchto postojů ze strany církevního vedení je mnohými tradicionalisty pokládána za důkaz, že Církev se nachází v krizi. Vedení církve je zahrnováno kritikou z jedné i druhé strany a nemá tak jednoduchou pozici. Proto více tolerance a otevřenosti by mělo platit nejen na straně tradicionalistů, ale i jejich oponentů.

Závěr

Římskokatolická církev procházela krizemi a otřesy od prvopočátků své existence. Všechny historické střety ortodoxního křesťanského pohledu s odlišným viděním byly buďto na bázi ortodoxie versus konkrétní hereze anebo ortodoxie jako středu mezi dvěma extrémny (například v nauce o Trojici modalismus znamená, že jedna osoba hraje trojí roli a triteismus znamená, že jsou tři osoby jako tři bohové).

Církev se vždy stavěla skepticky ke všem novým trendům. Tyto však byly v minulosti relativně homogenní. Například v 19. a v první polovině 20. století byly předmětem kritiky ze strany církve liberalismus, racionalismus, přílišná důvěra ve vědu a samozřejmě i ateismus. Od druhé poloviny 20. století stojí církev tváří v tvář velmi nepřehlednému extrémně pluralitnímu a rychle se měnícímu světu. Tento svět vzbuzuje u mnoha lidí pocity úzkosti, ba ohrožení (které nemusí být vždy zcela vědomé). A nakonec i u lidí, kteří vyrůstali v prostředí pluralitním, vyvstává někdy pocit jakési nejistoty, který vyvolává touhu po pevnějším ukotvení a jasných odpovědích na složité otázky.

Druhý vatikánský koncil přinesl změny, které otřásl přesvědčením těch, kteří neporušitelnost církve chápali velmi extenzivně a jakoukoliv změnu paradigmat vnímali jako relativizaci dogmat. Církevní autority přitom zdůrazňovaly rozdíl mezi jádrem dogmatu a jeho dobovým slovním vyjádřením a také rozdíl mezi pravdami víry a historicky podmíněnými názory a ustanoveními. Záměrem Druhého vatikánského koncilu nebylo nově definovat jakékoliv dogma, ale šlo zde o otázky pastorační a praktické. V pokoncilní době bylo ovšem znenadání v církvi místo i pro nové a netradiční formy zbožnosti a různá obnovná hnutí byla inspirovaná někdy dokonce i protestantským prostředím. Ne všichni se dokážou s těmito změnami vyrovnat stejně. Přílišný fundamentalismus či úzkoprsost patrně může vycházet z takovýchto obav. Jeho živnou půdou je schematické myšlení, úzkostná povaha, snáze zranitelná osobnost.

Ačkoliv je zde prostor i pro různé konspirační teorie a okrajové názory, společenství trvá na tom, že je ryze katolické a takovéto názory v něm tedy mají status názorů soukromých.

U FSSPX a jiných tradicionalistů může být velmi cenná a inspirativní jejich zodpovědnost za sebe, ale i za ostatní, touha po křesťanské dokonalosti a touha dostát všem nárokům, neutuchající snaha nepodlehnout vábení a atraktivnosti, kterou nabízí současný svět. Varovné jsou však znaky, jako je uzavřenost a aprioristické odmítání až demonizace současného složitého světa a, bohužel, nikoliv velkorysý přístup ke způsobu víry.

Aby se předešlo radikalizaci na straně stoupců katolického tradicionalismu nebo rozkolu v církvi, je zapotřebí tolerantnosti na obou stranách. To znamená snažit se pochopit pocity, obavy nebo námitky druhého. Abychom nebyli jednostranní, musíme podotknout, že hlasatelé tolerance a pokroku se také vždy nechovají snášenlivě.

Seznam použité literatury

Kvalifikační a jiné školní práce

MILATA, Jan. *Kněžské bratrstvo svatého Pia X.* Praha, 2013. Seminární práce. Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta. 6 s.

Monografie

CONGAR, Yves. *Challenge to the Church: the case of archbishop Lefebvre.* Veritas Publication, Dublin 1976. 96 s. ISBN 0-905092-25-2.

FIALA, Petr a Jiří HANUŠ. *Skrytá církev.* CDK, Brno 1999. 298 s. ISBN 80-85959-39-9.

KÜNG, Hans. *Malé dějiny katolické církve.* Přeložila Anna MIKULOVÁ. Barrister & Principal, Brno 2010. 148 s. ISBN 978-80-87029-92-3.

MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny.* Matice cyrilometodějská, Olomouc 2000. 283 s. ISBN 80-7266-083-7.

MALÝ, Radomír. *Je dovoleno bránit inkvizici?.* Michael s. a., Frýdek-Místek 2005. 158 s. ISBN 978-80-254-1299-2.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mysteria.* Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005. 238 s. ISBN 80-7195-001-7.

RADOSTA, Petr. *Protikomunistický odboj.* Egem, Praha 1993. 160s. ISBN 80-85395-25-8.

SKALICKÝ, Karel. *Ekumenismus na Druhém vatikánském koncilu.* Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997. 133 s. ISBN 80-7192-164-5.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice.* Portál, Praha 2004. 462 s. ISBN 80-7178-798-1.

Papežské encykliky a dokumenty koncilů

Dignitatis humanae. Vatikán (Řím), 1965. Deklarace II. vatikánského koncilu.

Lev XIII. *Libertas praestantissimum.* Vatikán (Řím), 1888. Papežská encyklika.

Nostra aetate. Vatikán (Řím), 1965. Deklarace II. vatikánského koncilu.

Lev XIII. *Orientalium dignitas.* Vatikán (Řím), 1894. Papežská encyklika.

Pastor aeternus. Vatikán (Řím), 1870. Deklarace I. vatikánského koncilu.

Pius XI. *Quadragesimo anno.* Vatikán (Řím), 1931. Papežská encyklika.

Benedikt XVI. *Summorum Pontificum.* Vatikán (Řím), 2007. Papežská encyklika.

Unitatis redintegratio. Vatikán (Řím), 1964. Deklarace II. vatikánského koncilu.

Biblické překlady

Bible česká: díl první - knihy Starého zákona. Svazek I. Přeložil Jan HEJČL, redigoval Antonín PODLAHA. Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha 1917. 1344 s.

Encyklopedie a slovníky

PAVLINCOVÁ, Helena HORYNA, Břetislav (eds.) et al. *Judaismus, křesťanství, islám.* Vyd. 2., podst. přeprac a rozš. Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2003. 661 s. ISBN 80-7182-165-9.

Periodika

CONRAD, Sven. Obnova z živé tradice. *Klíč: věstník Kněžského bratrstva sv. Petra* [online]. 2014, roč. 1, č. 1 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z http://fssp.cz/wp-content/uploads/2014/12/Klic_1.pdf

HARRISON, Brian W. Dignitatis humanae: A non-contradictory doctrinal development. *Living Tradition* [online]. 2011, březen, č. 151 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z <http://www.rtforum.org/lt151.html>

Informační leták Kněžského bratrstva sv. Pia X. [online]. Online vyd. 2004 . Dostupné z <http://www.fsspx.cz/>

JELÍNEK, Jan. „Ohrožuje naše děti,“ říkají rodiče o profesorovi. *Mladá fronta DNES*. Roč. 11, 31. 3. 2000. ISSN 1210-1168. Dostupné v archivu Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů.

KÜNG, Hans. Proč zůstávám katolíkem. *Getsemany*. 1991, říjen, č. 11. ISSN 1210 485X. Dostupné také z <http://www.getsemany.cz/node/1379>

MALÝ, Radomír. Katolický otec vlasti. *Te Deum* [online]. 2008, č. 5 (září a říjen) [cit. 2015-05-02]. Dostupné z http://www.tedeum.cz/5_2008/katolicky_otec_vlasti_radomir_maly_52008.htm

MALÝ, Radomír. Trochu apologie: Církev netolerantní... její odpůrci tolerantní? *Immaculata*. 2004, roč. 4/2004, č. 74 (červenec a srpen). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM74.pdf>

MALÝ, Radomír. Trochu apologie (3): Církev... viníkem holocaustu? *Immaculata*. 2004, roč. 6/2004, č. 76 (listopad a prosinec). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM76.pdf>

MALÝ, Radomír. Trochu apologie (18): Církev... a mistr Jan Hus. *Immaculata*. 2007, roč. 3/2007, č. 91 (květen a červen). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM91.pdf>

MALÝ, Radomír. Trochu apologie (20): Být dobrým katolíkem... znamená nebýt dobrým Čechem? *Immaculata*. 2007, roč. 5/2007, č. 93 (září a říjen). ISSN 1210-5732. Dostupné také z <http://immaculata.minorite.cz/pdf/IM93.pdf>

MRÁZEK, Miloš. Římskokatolické alternativy I. *Dingir*. 1998, roč. 1, č. 4. ISSN 1212-1371. Dostupné také z <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir498.pdf>

Internetové zdroje

Červenobílí. Dostupné na <http://cervenobili.cz/>.

Duše a hvězdy. Dostupné na <http://cirkev.wordpress.com/>.

EUportál. Dostupné na <http://euportal.parlamentnilisty.cz/>.

ChristNet.cz. Dostupné na <http://www.christnet.cz/>.

Institut svatého Josefa. Dostupné na <http://www.stjoseph.cz/>.

KLAUS, Václav. *Václav Klaus*. Dostupné na <http://www.klaus.cz/>.

Kněžské bratrstvo svatého Pia X. Dostupné na <http://www.fsspx.cz/>.

Krásá liturgie. Dostupné na <http://www.krasaliturgie.cz/>.

Orthodoxia christiana. Dostupné na <http://www.orthodoxiachristiana.cz/>.

Provincie kapucínů v České republice. Dostupné na <http://www.kapucini.cz/>.

RadioVaticana.cz. Dostupné na <http://radiovaticana.cz/>.

REX!. Dostupné na <http://rexcz.blogspot.cz/>.

Una Voce. Dostupné na <http://www.unavoce.cz/>.

Una Voce. Česká republika. Dostupné na <http://una-voce.cz/>.

Vendée v exilu. Dostupné na <http://vedeecz.blogspot.cz/>.

Resumé

FSSPX je společenstvím neřeholních kněží, i když jeho organizace má obdobnou strukturu jako mnohé řeholní řády. Za své poslání si FSSPX stanovilo obranu katolického kněžství, tridentské mše a pravověrného učení církve před údajným nebezpečím, které po Druhém vatikánském koncilu prý církev zachvátilo.

FSSPX bylo založeno roku 1970, jeho centrem se stal kněžský seminář ve švýcarském Ècône. Okolo FSSPX se utvořilo širší neformální společenství katolických věřících nespokojených s vývojem církve a navštěvujících proto mše sloužené kněžími Bratrstva.

Toto společenství se ještě více utužilo po rozchodu FSSPX s vedením katolické církve, který nastal po nedovolených svěceních a následné exkomunikaci zakladatele Bratrstva arcibiskupa Marcela Lefebvra a jeho nejbližších spolupracovníků roku 1988. Od té doby tvoří tito věřící jakési kongregace připomínající farnosti, avšak neoficiální a improvizované. Z hlediska kanonického práva katolické církve jsou tyto aktivity nedovolené, stejně tak jako svátosti vysluhované kněžími FSSPX (i přestože jsou to svátosti platné!).

Ráz tohoto společenství je konzervativní a to jak z hlediska věrouky a zbožnosti, tak přístupem k mnohým společenským otázkám. Nejedná se však o uzavřené sektářské uskupení vedené nějakou mimořádnou osobní autoritou. Příslušníci společenství mají značnou volnost při formování svých názorů. Bohoslužby jsou veřejné a otevřené, s výjimkou přístupu ke svátostem, kde je nutno být řádným (dle tradicionalistického pojetí) katolíkem. Vedle bohoslužeb, svátostí nebo jiných pobožností poskytuje toto společenství také nejrůznější dobrovolné vzdělávací a volnočasové aktivity.

Kontroverze mohou vyvolávat nejen konzervativní – dnešní církví již opuštěné – doktríny, ale též názory některých jedinců z řad společenství, ocitající se někdy až na pozicích xenofobie nebo antijudaismu. Také polemika s nositeli jiných názorů, poznamenaná často verbální agresivitou a osočováním, nedává tomuto hnutí dobrou vizitku. Je však na místě tyto případné zkušenosti negeneralizovat a nespojovat tak všechny takové projevy s hnutím jako celkem.

Za hlavní příčinu toho, proč se někteří katoličtí věřící přiklánějí k takto vyhraněným postojům, je možno pokládat úzkost, kterou v nich vyvolává dnešní složitý a rychle se měnící svět.

Mezi vedením katolické církve a FSSPX dnes již začíná probíhat dialog, který by snad v budoucnu mohl vést k reintegraci Bratrstva a jeho příznivců do kanonických církevních struktur. K tomu nejlépe přispěje oboustranná otevřenost, empatie a nepředpoja-

tost. Obdobný přístup by pomohl také vzájemnému porozumění a toleranci mezi tímto společenstvím a většinou, tedy sekulární společností.

Cílem této práce bylo poskytnout příležitost k seznámení se s fenoménem FSSPX a pomoci tak vyvrátit některé předsudky vůči tomuto hnutí u české veřejnosti, které - stejně tak jako nekritický obdiv – vedou k dezinformacím a nedorozuměním s nežádoucími důsledky.

Summary

The SSPX is a society of Roman Catholic priests, who aren't organized in any religious order, however, its organization is similar to many religious orders. As its mission the SSPX consider the defense of a catholic priesthood, the Tridentine Mass and the true doctrine of the Church against danger, which supposedly affected the Church after the Second Vatican Council. The SSPX was established in 1970 and its center became Ecône Seminary in Switzerland. Hereafter, a wider informal group of Catholics, who were unsatisfied with an evolution of the Church, formed around the Society. The members of this group attended masses, celebrated by SSPX priests.

This group had united more after a breakup between the SSPX and superiors of the Catholic church, which was caused by an illicit ordinations of a priests and following excommunication of a founder, archbishop Marcel Lefebvre, and his nearest fellows in 1988. From that point, these believers are forming to some kind of congregations similar to parishes, but which are unofficial and improvised. These activities, as well as a sacraments celebrated by SSPX priests, are unacceptable in a catholic canon law system (however, these sacraments are valid, if they were already celebrated!). The ethos of this society is conservative - both in a relation to doctrine and religiousness and in a relation to social issues. But it doesn't mean that the SSPX is a cult - closed to the rest of the world and leaded by any extraordinary religious authority. The members have considerable freedom in forming of opinion. The Church services are opened to the public, except of participation in the sacraments - here it's necessary to be an orthodox Catholic (according to the traditionalist conception). In addition to the church services, the sacraments and other religious services, a voluntary educational and leisure activities are also provided.

Controversies may not only be caused by conservative doctrines, which were abandoned by the contemporary Church. They can also be caused by some individual members' opinions exceeding to xenophobia or antijudaism. The polemics with people of a different opinions is often accompanied by a verbal aggression and denouncing. But this type of opinions definitely shouldn't be generalized and considered to be the movement opinion. The main cause, why some Catholics tends to a radical attitudes, we can consider an anxiety, which is caused by complicated and rapidly changing world.

Currently begins a dialogue between the catholic leaders and the SSPX. It seems that this dialogue could perhaps lead to reintegration of the SSPX and its followers into the canonical church structures. The greatest contribution to this would be an open-mindedness

and empathy on both sides. The similar approach could also be useful in the searching for a mutual understanding with the secular majority.

The aim of the thesis was to provide an opportunity to learn something about the phenomenon of the SSPX and refute some prejudices, which may lead to disinformation and misunderstanding with adverse consequences.